

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Інститут електроенергетики
Електротехнічний факультет
Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеня магістра

Здобувача вищої освіти Лощинової Інни Сергіївни

академічної групи 035М-24з-1 ЕТФ

спеціальність 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська» на тему: ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У РОМАНІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ».

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		Рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи	Москаленко Н.О.			

Рецензент	Галкіна Я. В.			
-----------	---------------	--	--	--

Нормоконтролер	Висоцька Т.М.			
----------------	---------------	--	--	--

Дніпро
2025

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри перекладу
_____Висоцька Т.М.
« » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістра

здобувачу вищої освіти Лощиновій І.С. академічної групи 035м- -24з-1- ЕТФ
спеціальності 035 Філологія

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури (переклад включно), перша –англійська».

на тему ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ У РОМАНІ
ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ».

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» № 1164/с від 13.10. 2025.

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Проаналізувати теоретичні засади дослідження okazionalizmів у художньому перекладі .	13.10. 2025
Розділ 2	Визначити, описати й проаналізувати стратегії та прийоми перекладу okazionalizmів у романі Оксани Забужко <i>«Польові дослідження з українського сексу».</i>	30.11. 2025

Завдання видано _____ Москаленко Н.О.
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 05.06. 2025

Дата подання до екзаменаційної комісії 15.12. 2025

Прийнято до виконання _____ Лощинова І.С.
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

Дніпро
2025

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 81 с., 77 джерел.

Об'єктом дослідження є риси ідіостилю Оксани Забужко та їх відтворення в англomовному перекладі роману *«Польові дослідження з українського сексу»*.

Предмет – структурно-семантичні характеристики оказіоналізмів, їхні стилістичні й прагматичні функції у художньому тексті, а також стратегії та прийоми застосовані при перекладі цих новотворів англійською мовою.

Метою роботи є з'ясування особливостей перекладу авторських неологізмів у романі Оксани Забужко та визначення ефективності перекладацьких стратегій, що забезпечують збереження ідіостилю письменниці в англomовному середовищі.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові підходи до проблеми художнього перекладу, зокрема питання відтворення авторського стилю, прагматики тексту та семантичної адекватності перекладу, представлені у працях Т. Андрієнко, Р. Зорівчак, В. Карабана, В. Коптилова, С. Маслової, Т. Некряч, Ю. Чалої, А. Нямцу, О. Панченко, Л. Фоміної та ін.

У теоретичній частині кваліфікаційної роботи розглянуто поняття оказіоналізму, його класифікацію та функції, охарактеризовано ключові риси ідіостилю Оксани Забужко. Особлива увага приділена ролі індивідуально-авторських новотворів у конструюванні мовної картини світу письменниці та формуванні емоційно-образної напруги тексту.

Практична частина присвячена перекладацькому аналізу оказіоналізмів, відібраних методом суцільної вибірки з українського тексту роману та його англomовного перекладу. Досліджено типологію перекладацьких стратегій, серед яких: калькування, смислове трансформування, компенсація, контекстуальна заміна, експлікація та часткове уподібнення. Окрему увагу приділено збереженню емоційно-оцінного навантаження, культурних конотацій та прагматичного впливу оригінальних новотворів.

Практична цінність полягає у можливості використання отриманих результатів у викладанні курсів із художнього перекладу, стилістики, сучасної

української літератури, а також у подальших перекладознавчих дослідженнях, присвячених проблемі передачі авторських okazіоналізмів.

Теоретична цінність роботи полягає у комплексному аналізі авторських лексичних інновацій як складника ідіостилю Оксани Забужко та у визначенні принципів їх адекватного перекладу англійською мовою. Уперше здійснено систематичне зіставлення структурно-семантичних характеристик українських okazіоналізмів та їхніх англійських відповідників у перекладі Галини Гринь.

Ключові слова: ОКАЗІОНАЛІЗМ, ІДІОСТИЛЬ, ДЕРИВАЦІЯ, СЕМАНТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО, ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИЙ НЕОЛОГІЗМ, КОНОТАЦІЯ, СТИЛІСТИЧНА ФУНКЦІЯ, ПРАГМАТИКА, ПЕРЕКЛАДАЦЬКА СТРАТЕГІЯ.

SUMMARY

Diploma paper: 81 pages, 77 sources.

The **object** of the study is the distinctive features of Oksana Zabuzhko's idiolect and their reproduction in the English translation of the novel «*Fieldwork in Ukrainian Sex*».

The **subject** of the study is the structural and semantic characteristics of occasionalisms, their stylistic and pragmatic functions in the literary text, as well as the strategies and techniques employed in translating these neologisms into English.

The **purpose** of the research is to determine the specific features of translating authorial neologisms in Oksana Zabuzhko's novel and to assess the effectiveness of translation strategies that ensure the preservation of the writer's idiolect in the English-language context.

The **theoretical basis** of the research is formed by scholarly approaches to the problem of literary translation, in particular the issues of reproducing authorial style, text pragmatics, and semantic adequacy of translation, presented in the works of T. Andriienko, R. Zorivchak, V. Karaban, V. Koptilov, S. Maslova, T. Nekriach, Yu. Chala, A. Niamtsu, O. Panchenko, L. Fomina, and others.

In the **theoretical part** of the qualification thesis, the concept of occasionalism, its classification and functions are examined, and the key features of Oksana Zabuzhko's idiolect are characterised. Special attention is paid to the role of individual-author neologisms in constructing the writer's linguistic picture of the world and in forming the emotional-imagery tension of the text.

The **practical part** is devoted to the translation analysis of occasionalisms selected by the method of continuous sampling from the Ukrainian text of the novel and its English-language translation. The typology of translation strategies is investigated, among which are: calquing, semantic transformation, compensation, contextual substitution, explicitation, and partial approximation. Special attention is paid to the preservation of the emotional-evaluative load, cultural connotations, and pragmatic effect of the original neologisms.

The **scientific novelty** of the work lies in the comprehensive analysis of the authorial lexical innovations as a component of Oksana Zabuzhko's idiolect and in determining the

principles of their adequate translation into the English language. For the first time, a systematic comparison of the structural-semantic characteristics of Ukrainian occasionalisms and their English-language correspondences in Halyna Hryn's translation has been carried out.

The **practical value** lies in the possibility of using the obtained results in teaching courses in literary translation, stylistics, contemporary Ukrainian literature, and also in further translation studies devoted to the problem of rendering authorial occasionalisms.

Keywords: OCCASIONALISM, IDIOLECT, DERIVATION, SEMANTIC TRANSFORMATION, TRANSLATION STUDIES, INDIVIDUAL-AUTHOR NEOLOGISM, CONNOTATION, STYLISTIC FUNCTION, PRAGMATICS, TRANSLATION STRATEGY.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ	12
1.1 Поняття художнього перекладу: основні підходи та виклики	12
1.2 Оказіоналізми в мовній системі: визначення, класифікація, функції.....	15
1.3 Ідіостиль Оксани Забужко у контексті проблем перекладу оказіоналізмів.....	22
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЇ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У РОМАНІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ»	32
2.1 Дериваційний аналіз та особливості перекладу іменникових оказіоналізмів ...	32
2.2 Структурно-семантичні характеристики та перекладацькі стратегії, вжиті для прикметникових неолексем.....	40
2.3 Словотвірні моделі та передача значення дієслівних оказіоналізмів у перекладі	52
2.4 Прислівникові індивідуально-авторські неодеривати та їх відтворення англійською мовою	60
2.5 Альтернативні варіанти перекладу оказіоналізмів із збереженням авторської прагматики	64
Висновки до другого розділу	70
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	75
ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ	81

ВСТУП

У контексті глобалізаційних процесів, що охоплюють сучасний світ, зростає значення не лише економічної, технічної чи наукової інтеграції, а й культурної. Одним із ключових інструментів міжкультурного діалогу залишається художній переклад, покликаний подолати мовні бар'єри та забезпечити доступ до глибинних сенсів національних культур. Особливої актуальності набуває переклад творів сучасної української літератури, що відображають трансформації українського суспільства, ідентичності та мислення.

Одним із найяскравіших літературних феноменів пострадянської доби є роман Оксани Забужко *«Польові дослідження з українського сексу»* (1996), який вважається своєрідною точкою відліку для нової української прози. Цей твір набув широкого розголосу не лише в Україні, де його наклад перевищив 200 тисяч екземплярів, а й за кордоном: роман перекладено більш ніж п'ятнадцятьма мовами та неодноразово перевидавався в країнах Європи. Кожна культурна традиція сприймає цей текст по-різному, що свідчить про багатовимірність його художнього змісту: для німецькомовного читача це роман про історичну травму, для чеського – про конфлікт Заходу і Сходу, для російського – про мову, для польського – про втрату любові. Унікальність цього твору полягає насамперед у стилі Забужко: він експериментальний, фрагментарний, насичений алюзіями, філософськими роздумами, авторськими інтонаціями та, що особливо важливо для даного дослідження, оказіоналізмами – авторськими лексичними новотворами, що створені для вираження унікальних значень і стилістичних ефектів. Оказіоналізми виконують у творі різні функції – від створення комічного ефекту до заглиблення психологічного портрета героїні та передачі її світоглядної позиції.

Переклад оказіоналізмів є одним із найскладніших аспектів художнього перекладу, адже він вимагає не лише лінгвістичної точності, а й глибокого культурного чуття та розуміння ідіостилю автора. Англomовний переклад роману,

виконаний Галиною Гринь, є вагомою спробою адаптації цього складного тексту до іншої мовної культури, що робить його цінним об'єктом для дослідження. Питання художнього перекладу розробляються багатьма дослідниками, а саме: Т. Андрієнко [1], Р. Зорівчак [18; 19], В.Карабан [23], В. Коптілов [30; 31], С. Маслова [40], Т. Некряч і Ю. Чала [42], А. Нямцу та І. Тарангул [46], О. Панченко [60], Л.Фоміна [60] та ін.

Актуальність теми зумовлена як недостатнім рівнем опрацювання перекладу okazionalizmів у вітчизняному перекладознавстві, так і потребою в глибокому розумінні механізмів збереження стилістичних і семантичних характеристик авторського мовлення при трансляції іншою мовою. Попри значну увагу, приділену творчості Оксани Забужко у літературознавчих колах, особливості перекладу авторських неологізмів на англійську мову ще не стали предметом ґрунтовного аналізу.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей перекладу okazionalizmів з української на англійську мову в романі Оксани Забужко *«Польові дослідження з українського сексу»*, а також у визначенні ефективності перекладацьких стратегій, застосованих у роботі Галини Гринь.

Поставлена мета зумовила потребу виконати такі **завдання**:

- 1) з'ясувати основні підходи до художнього перекладу, а також проблеми відтворення авторського стилю та забезпечення адекватності перекладу;
- 2) розкрити поняття okazionalizmu, його класифікацію та функції в тексті;
- 3) визначити характерні риси ідіостилу Оксани Забужко та роль okazionalizmів у ньому;
- 4) встановити стратегії, що застосовуються при перекладі okazionalizmів;
- 5) проаналізувати українські okazionalizmi та їхні англійські відповідники в перекладі роману;
- 6) визначити ефективність перекладацьких рішень і ступінь збереження ідіостилу автора.

Об'єкт дослідження – риси ідіостилю Оксани Забужко та їх відтворення в англomовному перекладі роману *«Польові дослідження з українського сексу»*.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості індивідуально-авторських okazіоналізмів у романі Оксани Забужко, їхні функції в художньому тексті, а також способи та стратегії їх перекладацького відтворення англійською мовою.

Наукова новизна полягає в спробі ґрунтовного аналізу авторських лексичних новацій як складової ідіостилю Оксани Забужко та оцінці способів їх адекватної передачі у перекладі англійською мовою.

Матеріалом дослідження послужили okazіоналізми, відібрані методом суцільної вибірки з українського тексту роману *«Польові дослідження з українського сексу»* та його англomовного перекладу.

Мета та завдання дослідження кваліфікаційної роботи зумовили добір необхідних **методів дослідження**:

- загальнонаукові – аналіз й узагальнення перекладознавчої, лінгвістичної та літературознавчої літератури для порівняння й зіставлення різних підходів до проблеми дослідження, визначення її теоретичних підвалин і понятійно-категоріального апарату; описовий метод: спостерігання, аналіз, синтез, систематизація та класифікація матеріалу;
- спеціальні – метод суцільного добору фактологічного матеріалу, порівняльно-зіставний метод (для порівняння оригіналу та перекладу), лінгвістичний аналіз тексту, перекладацький аналіз тексту, семантичний аналіз, лексикографічний та інтерпретативно-контекстуальний методи (для розкриття значення okazіоналізмів), аналіз прийомів перекладу, статистичний метод (для кількісної оцінки застосованих перекладацьких стратегій).

Теоретичне значення роботи полягає у спробі поглибити семантико-словотвірну характеристику okazіоналізмів як важливих елементів мовотворчості Оксани Забужко, визначити їх прагматичні функції та оцінити способи їх адекватної передачі у перекладі англійською мовою.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані як у теоретичній базі перекладознавства, так і у викладанні дисциплін, пов'язаних із художнім перекладом та сучасною українською літературою.

Публікації. За темою кваліфікаційного дослідження опубліковано 3 статті: Лоцинова І. С. «Оцінна лексика в романі О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу»: деривація та переклад англійською». *Сучасні дослідження з іноземної філології*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2025. Вип. 2 (28). С.124–134 (фахове видання); Лоцинова І.С. Словотвір і переклад okazіональних дієслів у романі «Польові дослідження з українського сексу» Оксани Забужко. *Modern Philology*, 2025. Вип. 4. С. 124–130 (фахове видання); Loshchynova I., Moskalenko N. Derivational features and translation transformations of noun occasionalisms in the prose of Oksana Zabuzhko ...

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг – 81 сторінок.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

1.1 Поняття художнього перекладу: основні підходи та виклики

Художній переклад – це одна з найбільш складних і водночас найцінніших форм міжмовної та міжкультурної взаємодії, яка передбачає перенесення не лише змістової, а й естетичної, емоційної та культурної інформації з однієї мовної системи в іншу. Він є унікальним видом перекладацької діяльності, оскільки вимагає від перекладача високого рівня мовної майстерності, глибокого розуміння художнього твору, знання культурних контекстів, а також інтерпретаційних і творчих навичок. Проблема відповідності перекладу оригіналу була актуальною у всі часи. Ще з античних епох велися суперечки щодо того, якою має бути стратегія перекладача – максимально наближеною до структури оригіналу чи орієнтованою на цільову аудиторію. Із розвитком перекладознавства у ХХ столітті окреслилося три основні концепції: абсолютна неперекладність, всеперекладність і концепція відносної перекладності. Саме остання, яку обґрунтував Ф. Шлейєрмахер у праці «Про різні методи перекладу», набула найбільшого поширення. Вона виходить із тези про те, що люди, незалежно від національної чи мовної належності, мислять універсальними категоріями, що дозволяє здійснювати переклад як комунікативний акт між різними мовами [23].

Сучасне перекладознавство переосмислює переклад як не лише мовне, а й когнітивне та культурне явище. З'являється поняття перекладацького дискурсу – єдності процесу і результату перекладацької діяльності, яка включає комунікативні, когнітивні й культурологічні аспекти. І. Литвин зазначає, що переклад – це «подвійний інтерпретаційно-породжувальний дискурс» [37, 7], що передбачає не тільки передачу інформації, а й її переосмислення та відтворення новими засобами.

Особливу увагу сучасні дослідження звертають на інтерпретаційну роль перекладача. Він уже не є пасивним «ретранслятором», а стає повноправним учасником комунікації, який організовує діалог між автором і читачем. Як справедливо зауважує Т. Андрієнко: «Перекладач у цьому разі вважається не передавачем повідомлення, вторинним учасником комунікації, а організатором комунікативної взаємодії між автором і читачем» [1, 8].

Питання еквівалентності та адекватності є ключовими в теорії художнього перекладу. Під еквівалентністю розуміється змістова і функціональна відповідність між оригіналом та перекладом, а під адекватністю – рівень відповідності перекладеного тексту художньо-естетичним і прагматичним установкам оригіналу. У процесі перекладу ці два поняття не завжди збігаються, тому перекладачеві доводиться знаходити баланс між ними, оскільки питання досягнення відповідності між мовними структурами оригіналу та перекладу потребує врахування цілого спектра мовних, стилістичних і культурних факторів. У цьому контексті слушною є думка В. Коптілова: «У художньому перекладі багато важить уміння перекладача відчувати й відтворити загальний стилістичний колорит оригіналу, знайти слово, яке було б доречним у фразі саме цього письменника» [32, 43].

Художній текст є поліфонічною системою, що складається з великої кількості рівнів: сюжетного, стилістичного, образного, мовного, конотативного. Він поєднує у собі елементи вигаданого та реального, часто насичений алюзіями, метафорами, інтертекстуальністю, авторськими мовними інноваціями. Як зауважує Л. Собчук, «від вдумливого читання перекладачем художнього тексту з авторськими акцентами та інформацією багато в чому залежить відповідність його іншомовній версії» [58, 107].

Особливої уваги вимагає переклад безеквівалентної лексики, фразеологізмів, неологізмів, okazionalizmів, гумору, діалектизмів, історизмів, реалій, риторичних фігур, а також ідіолектів персонажів. Ці елементи нерідко викликають труднощі, пов'язані з передачею національного колориту та збереженням стилістичних особливостей. Як наголошує Г. Грицик: «Виявлення, а звідси – й точне відтворення їх у перекладі, вимагає правильного розуміння всіх компонентів оригіналу та їхнього співвідношення» [9, 27].

Труднощі, які постають у процесі художнього перекладу, можна згрупувати за кількома напрямками. Зокрема, це:

- передача фразеологізмів та сталих виразів;
- адаптація безеквівалентної лексики;
- відтворення гумору, гри слів;
- збереження національно-культурної специфіки;
- передача індивідуального стилю персонажів, у тому числі жаргону, діалектизмів, професіоналізмів;
- переклад риторичних і тропеїчних засобів (метафори, іронії, інверсії тощо).

Додаткові труднощі виникають при роботі з позасистемними мовними явищами – okazіоналізмами, неологізмами, словотворчими експериментами, які мають нестандартну структуру й часто передають емоційну напругу або авторське бачення. Як зазначає Т. Андрієнко, такі явища зумовлюють «проблеми множинності інтерпретацій» та «необхідність вибору відповідника з урахуванням культурно-історичних, соціолінгвістичних та емотивно-оцінних характеристик» [1, 192].

С. Шулік наголошує, що для якісного перекладу художнього твору необхідно дотримуватися таких принципів: точність передавання авторського задуму, лаконічність викладу, ясність і літературна правильність мови [69]. Тобто перекладач не повинен просто транслювати зміст, а створювати цілісне художнє полотно, яке буде естетично довершеним і зрозумілим для носіїв мови перекладу. Цінність художнього перекладу визначається тим, наскільки він зберігає індивідуальність оригіналу, його естетичну силу та здатність викликати аналогічні емоції в читача перекладеного тексту. А. Нямцу вказує на залежність перекладу не лише від логіки, а й від емоційно-оцінного сприйняття [48, 30]. Як слушно зазначає І. Штангурська, перекладач повинен «повторити творчий процес автора» [68, 54], а не просто передати текст іншою мовою.

Отже, художній переклад – це складна комунікативно-творча діяльність, що потребує від перекладача не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння авторського стилю, культурного контексту та естетичних нюансів оригіналу. Збереження стилістичної виразності, емоційної напруги, мовних інновацій, зокрема

оказіоналізмів, є одним із головних викликів перекладацької практики. Перекладач має не лише точно передати зміст, а й забезпечити цілісне художнє враження, яке відповідає інтенції автора і викликає схожу емоційну реакцію в читача іншомовного тексту.

1.2 Оказіоналізми в мовній системі: визначення, класифікація, функції

Сучасний художній дискурс вирізняється активним функціонуванням індивідуально-авторських лексичних новотворів. Вони виступають ефективним інструментом мовної експресії, який дозволяє автору виразити власне бачення світу, емоційний стан, а також відобразити національно-культурну специфіку мислення. Такі лексеми, що створюються безпосередньо в мовленні й не закріплюються в мові як системі, у лінгвістиці отримали назву оказіоналізмів.

Як зауважують мовознавиці Н. Клименко та Л. Пустовіт, «оказіоналізм – незвичне, здебільшого експресивно забарвлене слово, утворене на основі наявного в мові слова або словосполучення, іноді з порушенням законів словотворення чи норми мовної, що існує лише в певному контексті, в якому воно виникло. Оказіоналізми зіставляються зі словами узуальними, від неологізмів відрізняються тим, що зберігають свою новизну, незалежно від реального часу їх утворення» [52, 432]. Поява подібних лексем, як підкреслює Н. Іщенко, обумовлена комунікативною необхідністю – мовцеві бракує наявних засобів вираження, і тому він удається до створення нової одиниці за допомогою внутрішньомовних ресурсів [22, 118]. У цьому аспекті слушною є думка Ж. Колоїз, яка підкреслює, що оказіоналізми, «будучи результатами номінативної деривації, водночас є продуктами вербальної комунікації, для яких конкретна комунікативно-прагматична ситуація стає їхньою своєрідною апробацією...» [31, 29].

За визначенням О. Турчак, оказіоналізм – це «незвичне, експресивно забарвлене слово, яке по-новому, свіжо, оригінально називає предмети, явища дійсності, утворене з порушенням законів словотворення чи мовної норми, існує лише в певному контексті, у якому воно виникло...» [60, 5–6]. Серед його характерних ознак

дослідниця виокремлює одноразовість, контекстуальну залежність, експресивність, індивідуальність, новизну, ненормативність та утворюваність.

Ці риси, на думку Ю. Зацного, чітко відмежовують okazіоналізми від звичайних неологізмів. Він зауважує, що термін «оказіональний» сам по собі засвідчує, що слово виникло в конкретному акті мовлення, але не стало узуальним, тобто не інтегрувалося до активного словника мови [17, 15–16]. Власне, цим okazіоналізми протиставляються неологізмам, які мають потенціал закріпитися в мові й набувати загального вжитку. У межах сучасної неології, як зазначає Н. Голікова, прийнято розрізняти неологізми, потенційні слова та okazіоналізми, хоча всі вони протиставляються словам узуальним [8, 64]. Така класифікація дозволяє точніше окреслити межі функціонування новотворів у мовній системі.

Існує також чимало термінологічних синонімів до поняття «оказіоналізм», серед яких: індивідуально-авторський неологізм, стилістичний або художній неологізм, творчий новотвір, слова-метеори, слова-одноденки тощо. Усі ці терміни підкреслюють тимчасовість, емоційність, індивідуальність і залежність від контексту таких лексем. Англomовна лексикографічна традиція оперує поняттям *nonce word*, що тлумачиться як слово, вигадане для певної комунікативної ситуації або нагоди [73]. Британський лексикограф Джеймс Мюррей, упорядник Оксфордського англійського словника, саме цим терміном позначав індивідуальні новотворення типу *teleputer, to sherlockholmes, cabbagelooking, to mazurka* тощо.

Функціональні особливості okazіоналізмів також заслуговують на окрему увагу. Вони, за спостереженнями дослідників, виконують насамперед комунікативну, експресивну, естетичну, а також прагматичну функції. За словами Л. Якимчук, у прозових текстах okazіоналізми найчастіше реалізують комунікативну функцію, тоді як у поезії більш вираженою є їхня естетична роль [72, 68]. М. Бойчук проводить чітку межу між okazіоналізмами та неологізмами за функціональною ознакою: перші задовольняють художньо-виражальні потреби автора, маючи разовий характер уживання; другі ж – виникають із метою називання нових понять, що входять у широку суспільну комунікацію [2, 8].

З огляду на вищезазначене доцільним є узагальнення найпоширеніших трактувань поняття *оказіоналізм*:

- це лексична одиниця, утворена письменником на основі існуючих чи непродуктивних словотвірних моделей, яка функціонує в конкретному контексті з метою створення художнього ефекту;
- це засіб мовної гри або експресії, що відхиляється від мовної норми;
- це індивідуальний мовний витвір, що має однократний характер вживання, проте виконує вагомий стилістичну й прагматичну функцію у творі.

А. Загнітко справедливо вказує на те, що саме потреба автора передати нові, ще не виражені почуття та асоціації, спонукає його до словотворчості. На думку вченого, чим більш розвинене мовне чуття й креативний потенціал митця, тим більш насиченою неологізмами буде його мова [16, 209]. Цей процес, як стверджує О. Ребрій, має двоетапну структуру: на довербальному етапі формуються смислові наміри, де важливу роль відіграє прагматичний аспект; на вербальному етапі ці наміри реалізуються у вигляді конкретних лексичних одиниць [53, 7]. Таким чином, *оказіоналізми* є результатом складного інтелектуального й креативного процесу, який виявляє глибинні механізми мовної творчості.

У лінгвістичних студіях виокремлюється низка типів *оказіоналізмів*, які класифікуються за структурно-семантичними та функціональними ознаками. Така типологізація допомагає чіткіше окреслити характер індивідуально-авторської словотворчості та її місце в мовній системі.

1. Фонетичні *оказіоналізми* – лексичні одиниці, у яких новизна досягається шляхом створення незвичних звукових комплексів. Автори наділяють окремі звуки або звукосполучення певним експресивним чи емоційним забарвленням, відштовхуючись від їх фонетичної виразності. Такі новотвори рідко мають сталі значення, однак ефективно впливають на рецепцію тексту завдяки своїй звуковій оригінальності.

2. Граматичні *оказіоналізми* – нові словоформні модифікації, у яких порушуються звичні граматичні норми, зокрема утворюються:

- індивідуальні форми ступенів порівняння (наприклад: *найдіалектичніші*);

- демінутиви від власних назв (*одеска*);

-авторські форми наказового способу дієслів (*освітль*).

Подібні трансформації стають можливими в межах поетичного або художнього контексту, де естетична доцільність переважає граматичну правильність [Вокальчук 24].

3.Лексичні (словотвірні) okazіоналізми – найбільш поширений тип новотворів, утворених за допомогою традиційних або модифікованих словотвірних моделей. Часто вони мають складну структуру значення, до якої входять як власне лексичні, так і контекстуальні смислові компоненти. Приклади: *стонебо*, *тужіль*, *щонаймертві*. Такі слова створюються морфологічним, морфолого-синтаксичним або лексико-синтаксичним способом.

4.Семантичні okazіоналізми – вже відомі слова, які в новому контексті набувають авторського значення. Це так звані семантичні неологізми, створені шляхом переосмислення або метафоричного розширення значення. Наприклад, слово *зелені* може набувати значення «захисники природи», *наші* – як маркер політичної належності.

5.Графодеривати – okazіоналізми, створені за допомогою графічних засобів (великі літери, пунктуаційні знаки, нетипове розташування в тексті). Їх семантика є багаторівневою, оскільки поєднує лексичне значення з графічно вираженими смислами. Наприклад: *ВІЛЬна вакцина* – словосполучення, де графічне виділення має семантичне навантаження.

6.Квазіномінації – складні лексеми, утворені шляхом злиття кількох слів або елементів синтаксичних конструкцій в одну неподільну одиницю. Вони часто є контекстуально мотивованими, наприклад: *січневоповстаннянарейках*.

7.Неозапозичення – навмисно трансформовані автором запозичення з інших мов, що вводяться в текст з естетичною, стилістичною або комунікативною метою. Прикладом є слово *музикус*, утворене від латинського *musicus*, яке набуває індивідуального звучання в поетичному тексті.

8.Оказіональні словосполучення – комбінації слів, які за нормами узусу несумісні, проте в авторському контексті набувають нових конотацій. Завдяки контексту

створюється умовна семантична спільність компонентів. Наприклад: *Швець скроїв перемогу* – заголовок, де виникає новий образ через несподіване поєднання.

9.Юкстапозити – складені номінації, що виникають на межі словотворення і словосполучення. Вони утворюються шляхом поєднання кількох повнозначних слів або їхніх форм в одну авторську одиницю: *Україна-мрія, жайвір-свинець*. Такі новотвори відзначаються високим асоціативним потенціалом і стилістичною наснаженістю [39, 13–15].

10.Авторські модифікації узуальних лексем – слова, які збігаються зі звичайними за формою та значенням, однак у художньому тексті набувають нової стилістичної функції або ритміко-композиційної ролі. Наприклад, у поезії:

Торкну другу – обізветься вівторок,
Хоч понеділку, звісно, не повторок...
(В. Бровченко) [51, 164].

Отже, okazіоналізми – це індивідуально-авторські лексичні новотвори, які не входять до узусу, проте мають вагоме стилістичне, семантичне й емоційне навантаження в тексті. Їх класифікація охоплює широкий спектр мовних явищ: від фонетичних експериментів до складних словотвірних і семантичних трансформацій, включно з графічними ефектами та неозапозиченнями. Особливу групу становлять юкстапозити, okazіональні словосполучення та квазіномінації, що репрезентують авторську креативність на синтаксичному рівні.

Особливості перекладу okazіоналізмів англійською мовою

Однією з головних складностей у процесі перекладу okazіоналізмів є декодування їхньої семантичної структури. Оскільки такі лексеми не зафіксовані в словниках, їхнє значення залежить від інтерпретації перекладача, яка, у свою чергу, має суб'єктивний характер. Багатозначність контексту створює широке поле для тлумачень, тому якість перекладу безпосередньо пов'язана з тим, наскільки точно перекладач реконструює значення okazіоналізму, чи зможе він розпізнати культурні асоціації та чи має достатній обсяг фонових знань для розкриття імпліцитних смислів.

Як зазначає С. Маслова, успішна інтерпретація та передача okazіоналізмів у перекладі залежить не лише від контексту та ситуації, а й від наявності в перекладача комплексу необхідних компетенцій, як-от:

- білінгвальна (володіння структурою обох мов),
- перекладацька (розуміння теорії перекладу),
- екстралінгвістична (фонові та енциклопедичні знання),
- особистісна (гнучкість мислення, креативність),
- стратегічна (вміння координувати усі зазначені аспекти) [42, 68].

Водночас контекст, як і парадигматичні та синтагматичні зв'язки, у яких функціонує okazіоналізм, допомагають обмежити спектр можливих інтерпретацій, однак остаточне рішення щодо вибору варіанту перекладу завжди залишається за перекладачем. У випадках, коли відсутні адекватні відповідники в мові перекладу, доцільним може бути дескриптивний (описовий) переклад. Хоча він забезпечує точність передачі значення, такий підхід може виявитися надмірно об'ємним і стилістично громіздким. За словами С. Маслової, його застосування виправдане, якщо переклад є «неможливим через відсутність адекватних відповідників у мові перекладу» [42, 68].

К. Никитченко підкреслює, що вибір способу перекладу інноваційних лексичних одиниць, зокрема okazіоналізмів, визначається як особливостями їх творення, так і їхньою комунікативною функцією. Серед можливих стратегій дослідниця називає:

- транскрипцію і транслітерацію (переважно для збереження форми);
- калькування (частково збережено семантику та структуру);
- аналоговий переклад (відтворення функції або ефекту іншими мовними засобами);
- описовий переклад (детальна передача значення, часто громіздка);
- функціональну заміну (адаптація в межах культури цільової мови);
- створення перекладного okazіоналізму (новий новотвір в англійській мові, відповідно до моделей оригіналу);
- семантичну експлікацію (розгорнуте пояснення прихованих смислів);
- нульове транскодування або опущення (у разі крайньої невідтворюваності)

[45, 91].

Мовознавиця Л. Фоміна, своєю чергою, зазначає, що сучасна перекладознавча наука виокремлює низку методів, придатних для передачі okazіоналізмів з мови оригіналу в мову перекладу. До них належать порівняльний і аналітичний методи, лінгвістичне спостереження й узагальнення, а також перекладацькі трансформації – транскрипція і транслітерація, практичне транскрибування, калькування, аналоговий переклад, описовий переклад тощо. У науковій та практичній літературі також пропонуються такі підходи: функціональна заміна, переклад, транскрипція, транслітерація, калька, описовий переклад (експлікація), перекладний okazіоналізм [63, 14].

За переконанням дослідників І. Підлужної та М. Сергієнко, одним із найскладніших завдань, що постають перед перекладачем, є саме передача okazіоналізмів. Це зумовлено, передусім, відсутністю готових відповідників у мові перекладу. Авторські неологізми вимагають від перекладача «певних когнітивних зусиль та нестандартного мислення» [50, 53].

У перекладацькому аспекті okazіоналізми є однією з найскладніших категорій, адже вимагають від перекладача не лише високої мовної компетенції, а й глибокого культурного контекстуального розуміння та творчого підходу. Передача таких новотворів потребує індивідуального рішення – інколи це точний описовий переклад, інколи – нове слово, утворене за аналогією в мові перекладу. Таким чином, аналіз okazіоналізмів як мовного явища і об'єкта перекладу дає підстави стверджувати, що ці одиниці є не лише свідченням авторської мовної гри, а й маркером стилістичної індивідуальності письменника.

Розуміння природи okazіоналізмів як інструменту мовної індивідуалізації дозволяє глибше проаналізувати їхню функцію в авторському стилі. Особливої уваги в цьому контексті заслуговує мовотворчість Оксани Забужко, для якої okazіоналізми стають не лише засобом художньої експресії, а й важливим елементом ідіостилію.

1.3 Ідіостиль Оксани Забужко у контексті проблем перекладу оказіоналізмів

У сучасній лінгвістиці спостерігається певне зміщення акцентів дослідження: замість розгляду мови виключно як системного явища, дедалі більше уваги приділяється її комунікативно-прагматичному аспекту. Кожен мовець, зокрема автор, функціонує в межах певного національного соціуму, користуючись загальноприйнятою мовою, яка відображає ментальність та світогляд народу. Водночас, залишаючись у межах національно-мовної картини світу, автор формує індивідуальний мовний простір, що відповідає його особистому сприйняттю дійсності та особливостям мовотворчої психології. Як зауважує О. Переломова, у цьому контексті можна вести мову про «автономну картину світу мовної особистості», про ідіолект і ідіостиль конкретного митця, а також про взаємозв'язок між загальномовним і індивідуальним [49, 52].

У контексті антропоцентричної парадигми сучасного мовознавства питання індивідуального стилю набуває особливої ваги в лінгвостилістичному аналізі художнього тексту. На думку О. Селіванової, зосередження уваги лінгвістів на ідіолекті ставить під сумнів саме існування мови як абстрактного утворення, яке неможливо безпосередньо спостерігати. Дослідниця також підкреслює, що схожа проблема виникає при інтерпретації значень мовних одиниць, адже в реальному мовленні вони наповнюються індивідуальним змістом, який, утім, залишається доступним для розуміння іншими носіями мови. «Можливість розуміння ідіолекту кожним носієм мови розв'язує проблему існування мови як конвенційної системи символів» [55, 173].

Таким чином, світогляд мовної особистості є тим фундаментом, що поєднує всі одиниці ідіолекту, а тому вивчення індивідуального стилю неможливе без урахування мовної картини світу митця. Ідіостиль письменника, формуючись у межах загальнонаціональної мови, водночас відображає його унікальне бачення світу та інтерпретацію дійсності за допомогою специфічних мовних засобів або оригінального способу їх використання.

Кожен письменник – це, передусім, унікальна особистість, яка розкривається через власну манеру письма. Лише тоді, коли формується індивідуальний стиль, письменство набуває ознак справжнього мистецтва, адже саме через стиль автор виявляє оригінальний погляд на дійсність, створює нову образну концепцію світу. Саме в ідіостилі автора відображаються його естетичні та моральні ідеали, громадянська позиція, рівень художнього осмислення життя, глибина психологічного аналізу, обсяг спостережень за навколишнім світом, а також інтелектуальний рівень, технічна майстерність і характер письма. Як зазначають лінгвісти В. Кикоть та Ю. Опанасенко, «творча індивідуальність виявляється в тих способах, якими автор творить художні значення в тексті, в тому, чим він домагається нарощення образних смислів» [26, 24].

Особливої актуальності набуває вивчення ідіостилю в контексті художнього перекладу. Дослідники В. Кикоть та Ю. Опанасенко підкреслюють, що при здійсненні перекладу слід зважати не лише на зміст оригіналу, а й на те, якими мовно-стилістичними засобами цей зміст подано. Адже переклад, на відміну від переказу, передбачає відтворення художньої форми, стилістики, жанрових ознак. «Отже, у перекладі особлива увага має приділятися співвідношенню стилістичних, жанрово-інваріантних і жанровозмінних компонентів, критерієм стилістичної та жанрової адекватності / неадекватності вихідного тексту і тексту перекладу, визначенню допустимих меж варіативності тексту перекладу» [26, 24]. У зв'язку з цим дедалі важливішим для сучасної теорії перекладу стає аналіз мовної особистості автора оригіналу, репрезентація якої у тексті відбувається саме через ідіостиль. Типологічне вивчення індивідуальних стилів письменників сприяє не тільки глибшому розумінню художнього тексту, а й суттєво підвищує якість його перекладу. Мовна особистість митця, яка складається з системи його мовних вподобань, комунікативних установок, культурних, соціальних і національних кодів, водночас постає як представник певної культурно-цивілізаційної спільноти та як унікальна творча одиниця. Її дослідження у перекладознавстві відбувається переважно на когнітивному та прагматичному рівнях.

Значну зацікавленість у рамках аналізу ідіостилю викликає вивчення авторських мовних новотворів, які є маркерами індивідуального письма. На думку

С.Я. Єрмоленко, «стиль – різновид творчої мовної діяльності, тип мовомислення, мовної поведінки в різних колективно усвідомлених ситуаціях спілкування. У центрі розуміння динамічної моделі стилю – людина, яка і породжує, і сприймає (декодує) стильові різновиди мови» [14, 242]. Таким чином, стиль митця можна визначити через сукупність лінгвістичних засобів, що мають певне стилістичне навантаження: лексеми, граматичні форми, синтаксичні конструкції, словотвірні моделі. Як підкреслює дослідниця, «індивідуальний стиль письменника... залежить від його світосприйняття та світовідчуття, ставлення до явищ навколишньої дійсності та оцінки їх, що зумовлюють витворення особливого мовного світу» [14, с. 63].

Отже, у контексті розгляду ідіостилю як відображення мовної особистості, особливого значення набуває аналіз творчої манери Оксани Забужко – авторки, яка в українській літературі сформувала яскравий, самобутній і пізнаваний стиль. Її ідіостиль є результатом не лише глибокого особистісного осмислення екзистенційних проблем, а й виявом унікального способу мовного кодування дійсності. Як і в інших митців слова, ідіостиль О. Забужко постає як цілісна система, в якій поєднуються мовні, жанрові, стилістичні, естетичні й концептуальні компоненти. Проте саме у її творах ця система набуває особливого напруження, внаслідок високого рівня інтелектуалізації, емоційної зарядженості та філософської заглибленості. «Польові дослідження з українського сексу», без сумніву, стали текстом, що не лише увиразнив авторський стиль Забужко, але й започаткував нову естетику письма в українській прозі пострадянського періоду.

Ідіостиль письменниці формується на перетині кількох традицій – екзистенціалізму, феміністичного дискурсу, модерністської психологічної прози, постмодерної гри та філософської рефлексії. Її лексика багата на авторські неологізми, емоційно-забарвлені одиниці, образні метафори й інтертекстуальні алюзії. Стилістичне розмаїття, чергування високого і низького стилів, контрастна синтаксична структура – все це є складовими її ідіостилю, що справляє враження внутрішньої боротьби й водночас цілісного світобачення. У цьому контексті надзвичайно важливою постає й авторська позиція, що, як зазначає О. Жижома, «прагматично скерована та організує сприйняття інформації читачем» [15, 161]. У

тексті досліджуваного роману ця позиція чітко артикульована: героїня озвучує не лише особистий досвід, але й уособлює голос жінки, інтелектуалки, українки, що прагне зберегти власну ідентичність у зіткненні з глобальним світом. Через мовну структуру, багат шарові образи, психоемоційну напругу та іронічну самоіронію письменниця створює унікальний мовний світ, у якому особисте нерозривно пов'язане з національним, а інтимне – з політичним. Таким чином, ідіостиль Оксани Забужко є результатом поєднання її особистого досвіду, філософсько-культурного бекграунду та виразної прагматики впливу. Її мова – це не лише засіб художнього зображення, а й інструмент соціального, культурного та екзистенційного осмислення буття. Тому подальший аналіз текстів письменниці доцільно зосередити на вивченні мовних засобів, які формують її авторську ідентичність та відтворюють особливості світоглядної позиції, а також на розкритті основних семантичних і стилістичних доміант її прози.

Ідіостиль Оксани Забужко вирізняється високим рівнем інтелектуалізації, експресивністю, стилістичним розмаїттям та смисловою багат шаровістю. Його формують як мовні засоби, так і концептуальні принципи художнього мислення, які виразно простежуються у прозі, поезії та публіцистиці авторки. Стиль Забужко виявляється у специфічному доборі лексики, синтаксичних конструкцій, авторських новотворів, особливостях фразеології та семантики. Її тексти рясніють індивідуально-авторськими формами, багатозначними метафорами, алюзіями, філософськими вставками, міжкультурними кодами та виразною емоційною наснаженістю.

Характерною рисою ідіостилу письменниці є активне використання okazіоналізмів – індивідуально створених слів і виразів, які не лише підкреслюють унікальність мовної картини світу авторки, але й значно ускладнюють процес перекладу її творів. Okazіоналізми у Забужко охоплюють не лише лексичний рівень, а й фразеологічний, синтаксичний, морфологічний. У її текстах широко представлені прикметникові okazіоналізми, переважно утворені способом словоскладання, які відзначаються синонімічною гнучкістю та функціональною насиченістю. За нашими спостереженнями, «значна кількість прикметникових okazіоналізмів представлена формами вищого та найвищого ступенів порівняння, утворених на базі відносних

прикметників» [39, 110]. До таких належать, зокрема: *ручніший, наймертвотніші брежнєвські десятиліття, непробійніша твердиня совка, безпартійніша людина, катарсичніше відкриття* (3).

Письменниця також часто звертається до оказіональних іменників-демінтивів із зниженим або іронічним значенням, що, за спостереженням Г. Гайдученко, мають пейоративне оцінне забарвлення [6, 203]. Такі лексеми виконують не лише експресивну, а й аксіологічну функцію – вони виявляють авторське ставлення до зображуваного, створюють емоційну напругу, підкреслюють конфлікт між героїнею та довколишнім світом.

Варто також зазначити важливість словосполук у структурі ідіостилю письменниці. За спостереженнями Н. Семак, парні словосполучення, які складаються зі стилістично забарвленої, розмовної або просторічної лексики, підсилюють смислову значущість висловлювання, виконують текстотвірну функцію та мають яскраво виражену комунікативну інтенцію [56, 15–17]. Зокрема, фрази на кшталт *грозово-прекрасне обличчя, вічно-масний гнутий алюміній, діорівські-сен-лорановські модельки* формують унікальну мовну атмосферу твору. Крилаті вислови типу *Ми взагалі – Країна Змарнованих Шансів* засвідчують прагнення О. Забужко типізувати культурні та соціальні явища крізь призму авторського світогляду.

Помітне місце в її текстах посідає експресивна лексика – сленг, жаргон, арг, а також ненормативна або маргінальна лексика (напр.: *пахан, хреновіше, полублатний*). Такі мовні одиниці наділені потужним емоційно-стилістичним навантаженням, яке складно відтворити в перекладі без втрати значної частини змісту або колориту. Часто перекладачі змушені вдаватися до нейтралізації – заміни експресивного елемента на стилістично нейтральний, що істотно знижує емоційну насиченість тексту.

Значна увага в творчості Забужко приділена багатоконпонентним лексемам, які можуть містити три, чотири чи навіть п'ять складових. У таких конструкціях письменниця майстерно кодує складні суспільні явища або характери персонажів. Наприклад: *нацист-поліцай-мафіозі / проститутка-наймичка-бандитка* (4, 109), або *майстер-десяцький-бригадир-інженер-директор* (3, 234). Ці конструкції часто є

сатиричними або іронічними характеристиками типових соціальних ролей, репрезентованих у пострадянській дійсності.

Синтаксис Оксани Забужко також значною мірою визначає її ідіостиль. Характерною рисою є складні, ускладнені, багатокomпонентні речення, надфразні єдності, які відображають потік свідомості, фрагментарність мислення, коливання думки. Водночас короткі, емоційно насичені, обірвані речення в її текстах теж виконують важливу роль – вони фіксують психологічні злами героїні, напругу, внутрішню боротьбу, переосмислення. Саме ця особливість синтаксичної організації викликає певні труднощі при перекладі, адже вимагає від перекладача тонкого чуття ритму мови та логіки висловлювання.

Окремої уваги заслуговує вживання іншомовних елементів – зокрема англіцизмів, латинізмів, німецьких, французьких цитат. Вони часто функціонують у тексті не лише як частина іншомовного колориту, а й як вияв освіченості героїні, ознака інтелектуального простору, в якому вона існує. У «Польових дослідженнях з українського сексу» іншомовні фрази зустрічаються як у вигляді оригіналу, так і в транслітерованому вигляді, іноді супроводжуються перекладом у зносках. Відповідно, для перекладача постає проблема подвійного кодування – не лише семантичного, а й культурного.

Окремо варто зупинитися на оказіоналізмах у прозі Забужко – їх надзвичайно складно перекладати через унікальний характер. Як зазначає дослідниця О. Шум, «оскільки еквівалентні відповідники мови перекладу знайти важко, новотвори переважно передаються одиницями, зміст яких найближче до оригіналу, або використовуючи здебільшого описовий переклад з додаванням. Однак це не дозволяє адекватно зберегти ні зміст, ні форму оригіналу. На наш погляд, одночасно зберегти і те і інше та відносно вірно передати значення авторського новотвору перекладачам вдається лише у поодиноких випадках» [70, 93–95].

Таким чином, ідіостиль Оксани Забужко постає як складна мовно-художня система, яка вимагає від читача (а особливо від перекладача) не лише філологічної підготовки, а й здатності сприймати багатопланову структуру смислів, закладених авторкою.

Отже, ідіостиль – індивідуальна мовна манера автора, що виявляється у виборі лексики, синтаксису, стилістичних засобів та способів організації тексту. У творчості Оксани Забужко ідіостиль набуває особливої художньої виразності й філософської глибини, формуючи багаторівневий мовний простір, у якому поєднуються публіцистика, поезія, інтелектуальний аналіз та особистісна емоційність. Однією з ключових рис її стилю є активне використання okazіоналізмів – індивідуально-авторських новотворів, які не лише збагачують текст естетично, а й слугують засобом впливу на читацьке сприйняття, формуючи неповторний мовний образ. Okazіоналізми Забужко мають високе емоційне, культурне й оцінне навантаження, що значно ускладнює їх переклад іншими мовами.

Особливу складність у перекладі okazіоналізмів Оксани Забужко становить те, що ці новотвори нерідко функціонують не лише як стилістичні маркери, а й як концептуальні вузли тексту. Вони часто є носіями прихованих культурних конотацій, фіксують специфічні риси українського соціокультурного досвіду або психоемоційного стану героїні. У багатьох випадках okazіоналізм у Забужко не є просто експресивно підсиленою лексемою, а виступає окремою смисловою подією тексту, що викликає в читача емоційний або інтелектуальний відгук. Саме тому механічна передача значення таких одиниць у перекладі не забезпечує адекватності відтворення авторського ідіостилу: перекладач має відтворити і семантику, і стилістичну функцію, і культурну маркованість новотвору.

Однією з ключових проблем перекладу okazіоналізмів Забужко є неможливість прямої словотвірної трансформації в умовах англійської мови, яка має інші морфологічні моделі, іншу ступінь словоскладальної гнучкості та інші способи вираження експресії. Наприклад, авторські композитні прикметники або багатокomпонентні словотвірні структури нерідко втрачають у перекладі свій «моментальний ефект» – ту вражаючу раптовість, з якою вони впливають на читача українського тексту. Англійська мова дозволяє створювати подібні конструкції, проте їхня семантична насиченість та стилістична сила нерідко зменшуються через інакшу традицію словотвору. Унаслідок цього перекладач змушений балансувати між

ризиком надмірного «натуралізування» оригіналу шляхом калькування та ризиком надмірної адаптації, яка руйнує унікальність авторської мовної гри.

Проблематичним також є відтворення оказіональних демінутивів та слів із пейоративним забарвленням, що у Забужко виконують важливу аксіологічну функцію. Оскільки англійська мова позбавлена розгалуженої системи зменшувально-пестливих суфіксів, перекладачеві доводиться застосовувати перифрази, контекстуальні означення або стилістичні компенсатори. Проте такі способи, хоч і передають емоційну оцінку, часто змінюють інтенсивність авторської експресії. В окремих випадках втрачається іронічність або саркастичність вислову, адже новотвір у мові оригіналу створює ефект поєднання несумісного – м'якості суфікса і жорсткості змісту, тоді як англійський відповідник не завжди здатен відтворити цей контраст.

Ще одним аспектом є проблема інтертекстуальних оказіоналізмів, у яких Забужко навмисне змішує культурні коди: радянську лексику, західні бренди, філософські терміни, побутові слова, створюючи унікальні словосполучення з подвійною або навіть потрійною семантикою. У процесі перекладу подібні конструкції часто потребують розгорнутих коментарів або адаптації, адже іноземний читач може не мати доступу до тих соціокультурних нашарувань, які інтуїтивно зчитуються носієм української мови. Проте надмірне коментування перевантажує текст і порушує природний ритм оповіді. Тому перекладачеві доводиться шукати компроміс між інформативністю та художньою органічністю, нерідко обираючи найменше з можливих втручань.

Нарешті, оказіоналізми Забужко нерозривно пов'язані з емоційно-психологічною тональністю тексту, яка передає внутрішній монолог героїні, її нервовий ритм, коливання, колізії та самоіронічні рефлексії. Будь-яка зміна структури новотвору у перекладі впливає на інтонаційну організацію тексту, що може призвести до часткової втрати ефекту «потоків свідомості». Англійська версія, навіть будучи граматично точною, ризикує видатися більш стриманою, менш імпульсивною, ніж оригінал. Тому перед перекладачем стоїть складне завдання – зберегти нервову

динаміку мовлення, не порушивши граматичної норми та логічної злагодженості англійського тексту.

Таким чином, переклад okazіоналізмів Оксани Забужко вимагає комплексного підходу, що поєднує словотвірний аналіз, стилістичне відчуття, культурологічну компетентність і творчу інтерпретацію. Перекладач має враховувати не лише словникове значення новотвору, а й його функцію в структурі авторського ідіостилу, його місце в системі образів, його роль у формуванні емоційної напруги. Саме тому проблема перекладу okazіоналізмів Забужко є однією з центральних у її англійськомовних інтерпретаціях і потребує окремого комплексного аналізу, який буде здійснено у наступному підрозділі.

Висновки до першого розділу

У підрозділі 1.1 з'ясовано, що художній переклад є не лише мовним, а й культурно-комунікативним та інтерпретаційно-творчим процесом, який вимагає від перекладача глибокого розуміння авторського задуму, стилю та контексту. Особливе значення у художньому перекладі мають питання еквівалентності, адекватності та відтворення індивідуальності оригіналу. Визначено ключові труднощі, з якими стикається перекладач, зокрема передача безеквівалентної лексики, авторських неологізмів і okazіоналізмів, що потребують креативного та контекстуально вмотивованого підходу. Перекладач у цьому процесі виступає не лише як мовний посередник, а як активний учасник комунікації між автором і читачем, покликаний зберегти естетичну цілісність і емоційний вплив оригінального тексту.

У підрозділі 1.2 аргументовано, що в сучасному художньому дискурсі okazіоналізми функціонують як важливий інструмент мовної творчості, що дозволяє автору реалізовувати експресивні, естетичні та комунікативні наміри поза межами узуальної норми. Попри термінологічну варіативність, okazіоналізмами прийнято вважати індивідуально-авторські лексичні новотвори, які характеризуються контекстуальною обмеженістю, одноразовістю вживання, новизною, експресивністю та стилістичною навантаженістю.

Класифікація okazіоналізмів охоплює різноманітні типи – від фонетичних і граматичних до семантичних, графічних і синтаксично мотивованих утворень. Це свідчить про багаторівневу природу індивідуальної словотворчості та її значний креативний потенціал.

Основними функціями okazіоналізмів є естетична, комунікативна, експресивна та прагматична. Їхнє вживання обумовлюється прагненням автора до мовної оригінальності та смислової новизни, що підкреслює індивідуальність мовлення.

Отже, okazіоналізми репрезентують складний мовний феномен, що поєднує елементи номінації, стилістичної гри та авторського самовираження, формуючи важливу частину мовної картини світу художнього тексту.

У підрозділі 1.3 зазначено, що ідіостиль Оксани Забужко, сформований на перетині кількох культурних і філософських традицій, вирізняється високою інтелектуалізацією, стилістичним розмаїттям та багатозаровою семантикою. Однією з визначальних ознак авторського стилю письменниці є активне використання okazіоналізмів – індивідуально-авторських новотворів, які функціонують як засіб естетичного й емоційного впливу. Okazіоналізми Забужко охоплюють різні мовні рівні – від лексичного й фразеологічного до морфологічного та синтаксичного, відзначаються функціональною насиченістю та оцінною забарвленістю.

Складна синтаксична організація, міжкультурні коди, експресивна лексика й авторські словотвори значно ускладнюють процес перекладу, що вимагає високої чутливості до стилістичних і культурних особливостей оригіналу. Ідіостиль О. Забужко постає як цілісна мовно-естетична система, в якій okazіоналізми відіграють ключову роль у створенні унікального мовного простору та формуванні авторської ідентичності.

РОЗДІЛ 2 СТРАТЕГІЇ ТА ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У РОМАНІ ОКСАНИ ЗАБУЖКО «ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОГО СЕКСУ»

2.1 Дериваційний аналіз та особливості перекладу іменникових okazіonalіzmів

Оказіоналізми допомагають авторові точно, експресивно або й асоціативно передати думку, відтворити емоційний стан, поєднуючи мовну й екстралінгвальну інформацію. Вдало створена митцем номінація, за нашими спостереженнями, здатна якнайточніше відбити не лише власне світобачення письменника, а й відтворити особливості національного світовідчуття. Оказіоналізми допомагають авторові точно, експресивно або й асоціативно передати думку, відтворити емоційний стан, поєднуючи мовну й екстралінгвальну інформацію» [39, 6]. На переконання Ж. Колоїз, «утворення okazіonalіzmnх номем демонструє споконвічне прагнення до небуденного, оригінального способу вираження думки. Це прагнення спонукає до пошуку таких стилістичних прийомів, що сприяли б додатковій інтенсифікації виразності. ... Будучи спрямованими на максималізацію експресивно-стилістичного ефекту повідомлюваного, актуалізовані в такий спосіб okazіonalіzmn результати виступають регуляторами поведінки адресатів, які фокусують свою увагу передусім на найбільш важливій прагматично значущій інформації» [31, 265]. Традиційно найактивніше утворюються іменникові новації. У романі Оксани Забужко okazіonalіzmn іменники, що позначають назви осіб, виконують важливу стилістичну й прагматичну функцію, слугуючи засобом індивідуалізації авторського стилю, увиразнення образів і передачі іронічного чи емоційно насиченого ставлення до персонажів. Аналіз перекладу Галини Гринь демонструє, що стратегія відтворення цих новотворів балансує між семантичною точністю та адаптацією до англomовної аудиторії, що іноді супроводжується нейтралізацією стилістичного забарвлення.

Аналізований роман майорить індивідуально-авторськими назвами осіб. На думку О. Стишова, цьому сприяє низка причин, серед яких найголовнішими є зростання ролі особистісного начала, позитивної або негативної ролі особи в історії [59, 72]. Високоекспресивний okazіonalізм, утворений із використанням префіксоїда *супер-*, приєднаного до іменника *хлопчище*, що вже містить у структурі збільшувально-підсилювальний суфікс *-ищ-* демонструє наступний приклад: *ще півроку тому, в Кембриджі, за нею упадав суперхлопчище, красень і атлет, шість футів два дюйми, і в плечах стільки ж, ласкавий, як заїнько* (1, 40) / *Only a year ago in Cambridge a super stud was pursuing her, good-looking and an athlete, six foot two and about that much across the shoulders, too, gentle as a baby rabbit* (2, 42). Неодериват передає водночас і захоплення, і певну іронічність оцінки. В англійському перекладі використано *super stud* – пряма калька першого компонента (*super*), але замість нейтрально-розмовного *хлопчище* подано американський сленгізм *stud* «жеребець», що має виразно сексуалізований відтінок. Це зберігає семантику привабливості, але зміщує прагматичний акцент від загального фізичного враження до підкресленої еротичної привабливості. Іменник «заїнько», утворений від основи *заець* за допомогою пестливого суфікса *-ньк-* та флексії *-о*, створює лагідно-дитячий образ. Переклад *baby rabbit* є семантично адекватним, передає ніжність і мініатюрність образу, але втрачає елемент внутрішньої української зменшувальної милозвучності, який у вихідному тексті підсилює інтимність характеристики.

У термінологічному словнику О. Селіванової контамінація визначається як «взаємодія, об'єднання мовних (номінативних) одиниць або їхніх частин на підставі структурної, функційної або асоціативної близькості чи з певною комунікативною метою, що зумовлює утворення нової мовної (номінативної) одиниці» [55, 251]. Попри те, що контамінація належить до характерних ознак okazіonalісного словотворення, у досліджуваному романі зафіксовано лише один приклад її використання, а саме: okazіonalізм «сперматозаври», утворений шляхом контамінації основ *сперма* та *динозаври*. Лексема набуває високого експресивного забарвлення і функціонує як гіперболізоване позначення маскулінності: «...а він із місця замкнувся, виставивши насторч оте своє небезпечно розвинене, куди там

*псевдомужнім голлівудівським сперматозаврам, підборіддя» (1, 41) / «...he turned the lock instantly, raising high his dangerously well-endowed chin (no contest from all the super-sexed Hollywood spermatoruses)» (2, 37). У тексті «псевдомужнім голлівудівським сперматозаврам» авторка досягає яскравого сатиричного ефекту. Переклад (*super-sexed Hollywood spermatoruses*) демонструє високу точність: калькування словотвірної моделі та збереження контрасту між високим пафосом і біологічно-грубої метафорики дозволяє максимально передати авторський задум.*

За словами Н. Клименко, останнім часом в українському словотворі серед іменників зросла кількість юкстапозитів, що здебільшого є назвами осіб [29, 300]. Таку тенденцію спостерігаємо і в мовотворчості Оксани Забужко. Наприклад: *...заповита в пістрявій тюрбан негритянка-дженіторша, що видає на вході ключі од lockers'ів, сліпучо спалахує навстріч зубним блищем (1, 36) / «You're pretty faithful to that swimming, huh?» the black lady custodian in a motley turban who hands out locker keys blitzes me with her blinding smile each time (2, 37); Живою на мить відчула себе у Франкфурті, при пересадці: наскочивши з розгону сліпого простування коридором на двох поставлених правцем прикордонників, двох однаково рудих гевалів-німчурак в однаковому просянистому, геть і по руках, ластовинні, котрі, із здоровою молодечою цікавістю її розглядаючи й весело перегарикуючись між собою по-своєму, перевірили її паспорта (1, 41) / she felt herself alive for a moment in Frankfurt where they changed planes: when running blindly down the corridor she ran into two upright-standing border guards, two identically red-haired burly German guys with identical splotchy freckles all over their arms who, checking her out with a healthy youthful curiosity and exchanging good-natured growls in their own language, examined her passport and asked (2, 35). Так, одним із компонентів новотвору «негритянка-дженіторша» є okazionalizm дженіторша (від англ. *janitor* – «вахтер» із суфіксом *-ша*, традиційним у розмовно-знижених номінаціях жіночих професій). Це поєднання підсилює експресію та додає колориту, позначаючи і етнічну, і професійну ознаку персонажа. В англійському перекладі (*black lady custodian*) перекладачка відмовилася від збереження okazionalnogo характеру другої частини, замінивши її на нейтральну лексему *custodian*, зберігши при цьому основну денотативну інформацію, але втративши*

стилістичний ефект легкої іронії та розмовності, закладений у суфіксі *-ша*. У іншому прикладі – «*гевали-німчураки*» – використано дві знижені, розмовні номінації: *гевал* (незграбна, велика людина) та *німчурак* (згрубіла етнонімічна форма). Композиційне з'єднання через дефіс створює посилену образність і певну гротескність опису. В англійському варіанті (*burly German guys*) семантика передана лише частково: збережено ознаку фізичної статури (*burly*) та національну приналежність (*German*), проте редуковано емоційно-оцінний відтінок, а також іронічно-зневажливу конотацію. Таким чином, у перекладі спостерігається баланс між точністю відтворення семантики та прагматичною адаптацією для англомовної аудиторії, де іноді жертвують стилістичною насиченістю заради зрозумілості.

Наступний okazionalizm також демонструє етнічну приналежність: *тільки вчителька української мови здатна щось такого встругнути, чогось вони, мов на підбір, усюди найтупіші, найзлобніші бабери, оскраженіло ревні служаки, достоту сержанти-хохли в совєцькій армії* (1, 49) / *well sure, only a Ukrainian-language teacher would pull such a stunt, for some reason they seem everywhere to be the dumbest, most vicious hags (as if specially selected), rabidly faithful lackeys, abundantly loyal sergeants in the Soviet army you don't suppose there's a national inferiority complex rampant there* (2, 45). Поєднання військової номінації *сержанти* з етнонімом *хохли* (розмовно-знижена, часто зневажлива назва українців) створює образ стереотипного радянського «служаки» з підкресленням національної ознаки. Переклад *sergeants in the Soviet army* повністю нейтралізує етнічний компонент і знижений реєстр, залишаючи лише загальну військову належність. Семантичний обсяг скорочений, прагматичний ефект (іронія, етнічний штрих) втрачено.

Прагматична інтенція змінена і під час перекладу іншого неодеривата: «*Ти що, – бралась руками в боки: відьма, зечка-блатнячка, з роду не підозрювала себе такою, – хочеш, щоб я тобі неустойку заплатила?*» (1, 70) / «*So you what, – she would place her fists on her hips: a witch, a bitch from the prison zone, she had no idea she could be like this – you'd like me to pay you for the inconvenience?*» (2, 72). При творенні цієї неолексеми використано дві кримінально-знижені назви: *зечка* (ув'язнена) та *блатнячка* (жінка з кримінальним «блатним» бекграундом). Переклад *a bitch from the*

prison zone зберігає різку, принизливу оцінку, але замінює словотвірну гру прямою лайкою (*bitch*), що підсилює грубість і зміщує акцент на образливість, а не на стилізовану кримінальну лексику. Семантика передана з акцентом на емоційній агресії, прагматична інтенція змінена в бік жорсткішої лайки.

У наступних прикладах представлені okazionalizmi, утворені поєднанням однокореневих та близьких за значенням слів: *мала – друзів, коханців-закоханців* (1, с. 43) / *what I did have were friends, lovers galore* (2, 40); *Несподіваний дзвінок із дому – від товаришки, що рік як пішла в бізнес і єдина з-поміж усіх київських приятелів-друзів може собі дозволити телефонувати до Америки* (1, 73) / *An unexpected call from home – from a girlfriend who went into business about a year ago and the only one of all my Kyiv friends and acquaintances who can afford to call the States* (2, 73). Двічі повторений іменник з коренем *кохан-*, перший у нейтральній формі (*коханці*), другий – у пестливо-емоційній (*закоханці*). Поєднання створює градацію від факту фізичного зв'язку до стану емоційного захоплення, з іронічним відтінком. У перекладі – *lovers galore*, де основний зміст зведено до великої кількості коханців, але втрачено контраст між «тільки коханці» й «закохані коханці». Семантичне ядро частково редуковане, прагматична нюансованість втрачена.

Також серед okazionalizmiv O. Zabużko натрапляємо на іменники із абстрактним значенням, що різняться за способами деривації, але підпорядковані єдиній меті – спонукати читача до роздумів та емоційного сприйняття наративів письменниці:

–викинутий на саме дно колодязя й по дорозі спазматично вчеплений за цямрини: аби тільки не назад у табір! – живцем замуrowаний у чотиристінні – слухати радіо, курити у кватирку (1, 108) / *pitched to the very bottom of the well but catching hold of a beam on the way down in a spasmodic grip and clinging desperately (anything but back to the prison camp), buried alive in four walls, listening to the radio, blowing cigarette smoke out of the tiny pilot window* (2, 109). Okazionalizm чотиристіння у Zabużko позначає замкнений простір із підкресленим відчуттям ізоляції та психологічного тиску, створюючи ефект клаустрофобії та « замуrowаності живцем». У перекладі *buried alive in four walls* збережено базовий образ і драматизм ситуації, але втрачено словотворчу

новизну: англійське *four walls* є усталеним виразом і не має ефекту неологізму. Прагматичний вплив компенсовано за рахунок емоційно потужного *buried alive*, що посилює відчуття безвиході.

–*отож для чужих він шмарувався назверх – непроникним, дуже, правда, несерійного виробу трьопом, щедро присмаченими прянуватою іронією фрашками-придабашками* (1, 49) / *so then, for outsiders he smeared himself with a thick coat of an impenetrable, though, one must admit, very masterful sort of chitchat, all kinds of gags and games generously flavored with spicy irony* (1, 46). Оказіоналізм *фрашками-придабашками* передає ритмічно-іронічну, злегка зневажливу характеристику мовної поведінки. Іменник «фрашка» (від пол. *fraszka*) – «різновид епіграми у польській поезії, коротенький сатиричний чи жартівливий твір» або ж діалектне слово зі значенням «жарт, дрібниця» [7], а «придабашка/придибашка» – діалектне слово зі значенням «причуди, дрібної капризи, прикрої витівки» (обидва елементи вжиті у множині й через дефіс інтенсифікують один одного). Семантично – це «дрібні жарти/хитрощі, дивні приємні прикраси мови». У перекладі Г. Гринь цей комплекс передано вільною перифразою як «*all kinds of gags and games generously flavored with spicy irony*», що адекватно відтворює загальну семантику (жартівливість, іронію) і читається природно англійською, але втрачає внутрішньомовну гру й діалектний відтінок компонентів.

–*отже, гріх нарікати, ниточка-навутиночка, хай і тонюня-провисла, щоб, за неї шарпнувши, дати світові знати про свій черговий, цим разом останній від'їзд, у мене все-таки є* (1, 30) / *it would be a crime to complain, the spider web–thin thread, slight as it is, still hangs there and I could pull on it to let the world know about my next, this time my final, departure, I do have it* (2, 26). Оригінал містить зменшувально-пестливі форми (-очк(а), -ун(я)), подвійна метафора (*нитка* + *навутина*), поетичний ритм і образність. У перекладі збережено метафору «*spider web–thin thread*», передано тендітність через прикметник *slight*. Пестливість і грайливість морфем втрачено, натомість акцент на візуальній і тактильній тонкості;

–*вичавила-таки тоді з нього, хоч якого задубіло-відпорного на всякі розпиту-лаціння-сюсю-пусю-ну-скажи-мені-жебоніння* (1, 25) / *you squeezed it out of him that*

time, despite his iron-clad resistance to all kinds of cuddly, mumbly, purring, come-on-tell-me boobie interrogations (2, 20). У наведеному уривку простежується okazionale утворення ряду номіналізованих дій та експресивних лексем: *розпити* (у значенні «допит, розпитування»), *лащіння* («пестощі»), *сюсю-пусю* (ономатопея, що імітує дитячу ніжність і виконує функцію зменшувально-пестливого жесту), *ну-скажи-мені* (імператив-прохання), *жебоніння* (говорити невиразно, бубоніти; створення тихих, одноманітних звуків» [7]. Зв'язаний каскад цих одиниць формує образ маніпулятивної, водночас ніжної та «солодкої» допитливості, що постає як кокетливе, майже інтимне «допитування», замасковане під ласку та шепіт. Подібне нанизування різнорідних номінативних утворень на основі звукоподібності, експресивності та семантичної спорідненості є доволі поширеним різновидом okazionalnoї деривації в англійській мові (зокрема у формі римованих або фонетично співзвучних поєднань типу *loveu-doveu, hocus-pocus, teeny-weeny*), тоді як у проаналізованому українському матеріалі він представлений поодиноким, але має виразно стилістично маркований характер. Переклад Г. Гринь («*cuddly, mumbly, purring, come-on-tell-me boobie interrogations*») передає базову ігрову функцію («*cuddly, mumbly, purring*»), але комбінація *boobie interrogations* додає англофонну гру слів із сильним сексуальним/жартівливим відтінком і звучить грубіше й більш сексистсько, ніж оригінальний текст.

Серед іменників із конкретним значенням зупинимось на okazionalizmaх, що номінують установи: *всі, колись кидані у «воронки», на струс мозку духопелені по ментарнях і підворіттях вкраїнські бунтарі* (1, 59) / *and all you Ukrainian rebels, once tossed into paddy wagons, pounded to pulp in cop stations and back alleys and now laureates of government prizes* (2, 54); *і ти вирвешся, о, вірю, знаю! – вирвешся з глухого тунелю, що ним, по-дурному затявишся, прешся назустріч своїй лікарні-тюрмі-лоботомії* (1, 79) / *you will break out of the blind alley through which, like a stubborn fool, you persist in crawling toward your hospital-prison-lobotomy* (2, 78). Okazionalizm *ментарня*, найімовірніше, походить від розмовного, зневажливого *мент* (міліціонер), і за допомогою суфікса *-арня* творить назву місця – приміщення, де ці «менти» працюють або тримають затриманих. В англійському перекладі «*cop station*»

(буквально «*поліцейський відділок*») втрачає і емоційний заряд, і культурну алюзію: зникає словотвірна модель, немає відтінку зневаги; стиль стає більш нейтральним, майже офіційним. Останній не одериват представлений тричленною лексемою, що створює ефект наростання загрози й безвиході. У перекладі структура збережена повністю, без зміни порядку й форми, значення передане буквально.

Висновковуємо, що іменникові okazіоналізми у романі Оксани Забужко становлять продуктивний пласт індивідуально-авторських новотворів. Найпоширенішими моделями їх творення є: афіксальна деривація (*суперхлопчище, заїнько*), юкстапозити (*гевали-німчураки, сержанти-хохли*), поодинокими прикладами представлені контамінація основ (*сперматозаври*), нанизування номінативних утворень (*розпити-лаціння-сюсю-пусю-ну-скажи-мені-жебоніння*). Ці okazіоналізми виконують важливу стилістичну та прагматичну функцію: індивідуалізують авторський стиль, посилюють експресивність, іронічність або сатиричність образів, а також відбивають національно-культурну специфіку мовного мислення. Перекладацькі стратегії Галини Гринь варіюють між калькуванням словотвірної моделі (наприклад, *spermatoruses*), семантичною адаптацією із частковою нейтралізацією стилістичного ефекту (*custodian, burly German guys*), та експресивною компенсацією (*a bitch from the prison zone*). Загалом перекладачка прагне поєднати точність відтворення семантики з орієнтацією на англомовного читача, однак у результаті іноді відбувається редукція прагматичних та емоційних нюансів українського оригіналу. Таким чином, іменникові okazіоналізми Забужко є яскравим засобом художньої номінації, що поєднує інноваційність словотвору та національно-культурну маркованість. У перекладі вони зберігають основний зміст і образність, проте не завжди відтворюють повний спектр стилістично-експресивних нашарувань.

Висновковуємо, що іменникові okazіоналізми у романі Оксани Забужко становлять найбільш продуктивний пласт індивідуально-авторських новотворів. Найпоширенішими моделями їх творення є: афіксальна деривація (*суперхлопчище, заїнько*), контамінація основ (*сперматозаври*), юкстапозити (*гевали-німчураки, сержанти-хохли*), нанизування номінативних утворень (*розпити-лаціння-сюсю-*

пую-ну-скажи-мені-жебоніння). Ці оказіоналізми виконують важливу стилістичну та прагматичну функцію: індивідуалізують авторський стиль, посилюють експресивність, іронічність або сатиричність образів, а також відбивають національно-культурну специфіку мовного мислення. Перекладацькі стратегії Галини Гринь варіюють між калькуванням словотвірної моделі (напр., *sorcerer-brother*, *spermatoruses*), семантичною адаптацією із частковою нейтралізацією стилістичного ефекту (*custodian*, *burly German guys*), та експресивною компенсацією (*a bitch from the prison zone*). Загалом перекладачка прагне поєднати точність відтворення семантики з орієнтацією на англomовного читача, однак у результаті іноді відбувається редукція прагматичних та емоційних нюансів українського оригіналу. Таким чином, іменникові оказіоналізми Забужко є яскравим засобом художньої номінації, що поєднує інноваційність словотвору та національно-культурну маркованість. У перекладі вони зберігають основний зміст і образність, проте не завжди відтворюють повний спектр стилістично-експресивних нашарувань.

2.2 Структурно-семантичні характеристики та перекладацькі стратегії, вжиті для прикметникових неолексем

Прикметникові оказіоналізми у романі О. Забужко становлять окремий продуктивний пласт індивідуально-авторської деривації. Вони вирізняються високим ступенем експресивності, гнучкістю у відтворенні оцінних характеристик і здатністю передавати суб'єктивне ставлення мовця до предмета чи явища. Завдяки семантичній новизні та нетиповим словотвірним моделям такі утворення виконують не лише номінативну, а й виразну стилістичну та прагматичну функцію.

Аналізований твір містить неодеривати на позначення портретних характеристик. В індивідуально-авторській практиці помічено кілька прикладів використання суфікса *-ист-*. В узуальній деривації цей формант передає загальне словотвірне значення «мати що-небудь у великій кількості» (хмаристий, вапнистий). Це значення Оксана Забужко використовує і для створення наступної новації: *і на іспанисту брюнетку в розхристаному шкіряному пальті* (1, 112) / *and the Spanish-*

looking brunette with the unbuttoned leather coat (2, 112). В оригіналі okazіоналізм підкреслює яскраву, екзотичну привабливість образу, що відповідає індивідуально-авторській манері Забужко. У перекладі *Spanish-looking* збережено лише базове значення зовнішньої схожості, але втрачено підсилювальний ефект і стилістичну виразність, що призвело до нейтралізації авторського образу.

Твірна ж основа *окуляри* не передбачає використання цього форманту, що створює ефект новизни та експресії: *Класі в дев'ятому на міській олімпіаді з літератури познайомилася з окуляристом відмінником із математичної школи* (1, 102) / *Creative Writing Olympiad she met a whiz kid in big glasses from the math school* (2, 104). Неодериват поєднує семантику предметного атрибуту («той, що має окуляри») з емоційно-іронічною конотацією: у контексті підліткових вражень це підкреслює впізнавану зовнішню ознаку персонажа, водночас натякаючи на стереотип «зубрилки» чи «ботаніка». В англійському перекладі okazіоналізм передано описово як «*a whiz kid in big glasses*». Перекладач зберігає ключові семантичні складники – вказівку на інтелектуальність («whiz kid») та зовнішній атрибут («in big glasses»), але втрачає словотвірну компактність і гумористично-іронічний відтінок, закладений в українському авторському слові. Новотвір «окуляристий» перетворюється на розгорнутий іменниково-прийменниковий опис, що знижує ритмічну цілісність фрази.

Неодериват *тюленистий* у поєднанні з індивідуально-авторським прикметником *сиром'ясний* утворюють непересічний портрет деяких представниць жіночої статі з яскравим образно-оцінним забарвленням: *Що правда, то правда: в рабстві народ вироджується, – тлуми, що заповнюють кївські автобуси, всі оті сутулі, пом'яті лицями чоловіки на жокейськи вивернутих ногах, жінки, поховані під тюленистим коливанням сиром'ясного тіста* (1, 66) / *What's true is true, in slavery the nation degenerates – the crowds that fill Kyiv buses, all those stooped men with drawn, rumped faces on bowed legs, the women buried under walrus-like gyration of raw-meat dough* (2, 64). Okazіональний ад'єктив *тюленистий* створює візуально-пластичну асоціацію з рухами чи статурою тюленя, підкреслюючи масивність, важкість і незграбність. *Сиром'ясний*, утворене від словосполучення *сире м'ясо*, має семантику

бляклої, непрожареної плоті, що викликає неприємні відчуття. У перекладі *тюленистий* – *walrus-like* збережено тваринну метафору, але змінено вид асоціації (тюлень → морж), що посилює відтінок масивності, проте втрачає нюанс незграбної м'якості тюленя; *сиром'ясний* – *raw-meat* передає колір і консистенцію, але знімає оказіональність і лексичну несподіваність, надаючи більш буквальний, менш експресивний ефект. Отже, перекладач зберіг основну образність, але замінив оказіональні лексеми більш усталеними англійськими описами, через що зменшилась мовна новизна й індивідуальна стилістична виразність.

В арсеналі письменниці спостерігаємо ще один оказіоналізм, побудований на зооморфній асоціації: *сковорідки з гюрзачим шипінням плювались їй на ноги киплячою олією, опіки гоїлися кепсько* (1, 63) / *was skillets, with a cobra's hiss, would spit boiling oil at her legs, the burns healed slowly* (2, 61). Це надзвичайно експресивна метафора – кипляча олія «атакує» з такою ж раптовістю і небезпекою, як змія. Такий прикметник створює персоніфікацію предмета (сковорідки, що «плюються» як живі істоти) й одночасно відображає стан жінки, яку переслідує побутове, тілесне насильство. В англійському перекладі *with a cobra's hiss* маємо лексичну трансформацію з частковою адаптацією. Замінено реалію *гюрза* на кобру, як більш впізнаваний для англомовного читача образ. Семантично обидві змії виконують ту саму функцію: символ агресії, небезпеки. Але *гюрза* – специфічніший образ, близький до південного, пострадянського контексту. Втрачається етнокультурний колорит, натомість зберігається загальна прагматична інтенція: створити емоційно небезпечну, болісну атмосферу.

Серед оказіональних прикметників на позначення портретних характеристик зустрічаємо кілька новацій утворених на основі підрядних іменниково-прикметникових словосполучень, як-от: *в тих сльозах худий і гострорисий, насторчений вухами й вилицями сільський повоєнний пацанок... вивільнити того пацанка з цього мовчазного й жорсткогубого, добре задбаного й охайно поголеного мужчини* (1, 26–27) *and in those tears his thin, sharp features, pointed ears and cheekbones of a postwar village urchin oh to free that lad from this taciturn, thin-lipped, carefully groomed and clean-shaven man* (2, 22). У перекладі *гострорисий* – *sharp*

features маємо заміщення okazіоналізму звичним словосполученням, що зберігає зміст, але втрачає індивідуальний словотвірний почерк автора. Це приклад стратегії семантичної передачі без дериваційного відтворення, коли пріоритетом є зрозумілість і природність для носія мови-реципієнта, а не збереження незвичної форми. «*Жорсткі губи*» – це символ стриманості, емоційної закритості, внутрішньої дисципліни або навіть жорстокості. У контексті опису персонажа – мовчазного, доглянутого чоловіка, який приховує в собі вразливого «пацанка», цей прикметник створює психологічно насичений образ. У перекладі *thin-lipped* спостерігаємо стилістичну нейтралізацію. Хоча цей прикметник також має певну негативну конотацію (людина, яка не схильна до емоційності), втрачається семантика «жорсткості». Тобто не передано головне значення навантаження – символ внутрішньої броні. Вибір перекладача – компроміс між звучанням і змістом, який частково відтворює образ, але спрощує його емоційний шар.

Здебільшого ж прикметникові новації представлені складними лексемами, наприклад: *американські советознавці зоддалеки все ніяк не догупаються, чого в цьому поколінні стільки нестатурно-гладких кобіт, знай Фромма з Юнгом між рядків на світло перечитують* (1, 107) / *and American Sovietologists still can't figure out why there are so many fat, shapeless women in this generation, they read Fromm and Jung up and down and between the lines* (2, 88). Okazіоналізм *нестатурно-гладкі* виражає оцінку зовнішності з поєднанням ознак непропорційності й огрядності. Галина Гринь застосувала описову стратегію з редукацією складності структури – складне словосполучення передано двома окремими прикметниками, при цьому втрачено словотворчу оригінальність та іронічність авторського новотвору. *Білявеньке, з курчачо-пушистим волоссям хлоп'ятко, що вже кілька разів являлося їй у снах* (1, 60) / *–a blond baby with fluffy chick-down hair had appeared in her sleep several times already* (2, 60). Неолексема передає м'яку, пухнасту фактуру волосся, підсилену зоровою асоціацією з пташенням, має зменшувально-пестливий відтінок. Переклад *fluffy chick-down* зберігає образність і семантичне ядро, проте пестливий компонент частково втрачено.

Також Оксана Забужко використовує складні неолексеми для відтворення пейзажів та опису реалій: **ярмарково-строкаті** ятки на вулицях (1, 78) / *colorful tents on the street like at a county fair* (2, 78); черленим золотом заходу в **димно-сизому** клоччі хмар, світ горів і мінився, все це було в його картинах (1, 26–27) / *dumbstuck for the first time by the crimson gold swirling over the horizon as far as the eye can see amid smoky-gray clumps of clouds, the world was on fire, ever-changing, all this was in his paintings* (2, 22); вражений жаскою, бо невід'ємною, над людські сили величною **вогнянобарвною** симфонією заходу) (1, 57) / *awestruck by the terrifying – because so beyond the human capacity to render – immensity of the multicolored symphony of fire of the setting sun* (2, 57). Неодериват **ярмарково-строкаті** передає яскраву, багатобарвну, дещо хаотичну палітру, характерну для ярмаркових сцен. У перекладі okazionalizm **ярмарково-строкаті** передано описово через *colorful... like at a county fair*, що зберігає семантику яскравої, розмаїтої барвистості та відтворює ярмаркову асоціацію, проте втрачає компактність і словотвірну злитість оригіналу. Епітет **димно-сизий** трансформовано у *smoky-gray*, що зберігає колірно-фактурний образ, але редукує двокомпонентну гнучку образність оригіналу до усталеного поєднання англійської мови. Композит **вогнянобарвний** перекладено як *multicolored symphony of fire*, де збережено ядерний колірний та вогняний образ, але здійснено семантичне розгортання й образне переоформлення, що замінює компактність авторського словотвору на ширший поетичний опис.

Аналізований роман також презентує новації на позначення смакових й одоративних характеристик: *упізнала запах осіннього листя, байдуже, як звуться ці дерева – платани, канадські клени, – запах був той самий, що вдома, вогкий, щемно-гіркий дух ще живого (останні дні – живого) зела* (1, с. 58) / *doesn't matter what you call these trees – sycamore, Canadian maple – the smell was the same as back home, moist, the aching bitter scent of still-living (living out its last days) vegetation* (2, с. 56); *від їхньої млосно-пряної кухні твій шлунок рішуче відмовлявся і суремив, стерво, басом якраз у ті хвилини, коли годилося гречно дякувати* (1, 17) / *your stomach was giving a decided thumbs-down to their musky-spicy cuisine and was trumpeting, the bastard, precisely at the moments when gracious thank-yous were called for* (2, 13). Неолексема **млосно-пряна**

описує запах чи смак із сенсорним та емоційним забарвленням – одночасно привабливий і дещо задушливий. У перекладі *musky-spicy* збережено структурну складність, але сенсорний акцент зміщено: *musky* має англійську культурну конотацію насиченого запаху, що не завжди збігається з «млосним» в українському розумінні.

В аналізованому романі також спостерігаємо прикметникові неодеривати, покликані підкреслювати статусні характеристики: *а нинішні лауреати державних премій із пухкими од спецбуфетівського жирку рученятами й добротливо, похазяйськи вгодованими, ох якими ж промовистими спинами, вбганими в корсети блюмінгдейлівських піджаків* (1, 57) / *and now laureates of government prizes, your hands juicy and plump from too many state banquets and your so impressively broad backs corseted in Bloomingdale blazers* (2, 58). Оказіоналізм *спецбуфетівський* утворений від іменника *спецбуфет* – реалії радянської системи постачання, пов'язаної з привілейованим доступом до дефіцитних товарів для партійної еліти. Це прикметник із продуктивним суфіксом *-івськ-*, що виконує функцію кваліфікації за приналежністю (тобто *жирок* походить від *спецбуфету*). Мотивувальна база тут глибоко культурна й історична: слово не лише позначає джерело їжі, а втілює образ системної нерівності, радянської корупції, ситості за рахунок інших. У тексті це словосполучення (*пухкими од спецбуфетівського жирку рученятами*) має явну іронічну конотацію: йдеться про бюрократичну еліту, яка втратила зв'язок із молодістю, правдою, чесною працею. У перекладі англійською: *your hands juicy and plump from too many state banquets* – застосовано описову адаптацію, в якій втрачено радянську специфіку. *State banquets* – це радше асоціація з офіційними прийомами, а не з внутрішньосистемною корупцією. З іншого боку, збережено метафору ситості, жирності, що частково передає критику. Така заміна свідчить про вибір стратегії культурної нейтралізації, коли культурно-специфічний оказіоналізм перетворюється на універсальне поняття, зрозуміле читачеві.

Деякі новотвори передають особливості комунікації та самопрезентації: *тільки промінний од захвату погляд, що часом проривався коротким, скупим пригортанням, ледь не сором'язливим, грубувато-хлоп'яцьким тицянням кудись у шию: «Кльова ти*

чувиха!» (1, 41) / *which sometimes broke out into a brief, reserved hug, an almost shy, crudely boyish poking somewhere at the side of the neck: «You're a cool chick!»* (2, 41). Важливо, що перше слово має суфіксально-зменшувальний відтінок (-уват-), який надає не грубості як негативної риси, а радше легку незграбність, щирість, емоційну незрілість. *Хлоп'яцький* натомість відсилає до юності, наївності, неформальності. Мотивувальна база тут чітко інтимна: йдеться про тілесний жест (тиць у шию) як прояв скутої ніжності, прихованої емоційності. Прикметник створює тонкий баланс між емоційною незрілістю та щирістю почуттів. Англійський варіант *crudely boyish* – досить точний переклад за структурою. Збережено образ *хлоп'ячості* (*boyish*) і помірну незграбність через *crudely*. Проте *crude* має в англійській мові ширше значення – натяк й на вульгарність, а не лише на незграбність. Відтак, переклад передає загальний зміст, але частково зміщує прагматичний реєстр з ніжного на грубіший.

Твірною базою прикметника *курляпий* слугує вислів *писати як курка лапою*, що означає нерівне, недоладне, «криве» письмо: *і особливо характерне, дивно курляпе письмо – несподівані пропуски літер, а то враз посеред речення слово з великої або заблукале із сусідніх абеток «э» чи «j», мовби на те, щоб рядок краще стулявся графічно* (1, 46) / *and the especially characteristic, **strangely awkward** calligraphy – unexpectedly skipped letters, or a sudden capital in the middle of a sentence, or those illiterate «J» or «Э» that somehow wandered in from foreign alphabets, supposedly in order to make the written line more balanced graphicall* (2, 43–44). Фонетична структура слова (*кур-лап-ий*) буквально репрезентує це у формі, ніби слово саме «кульгає», відтворюючи зміст через звук. У контексті фрази *дивно курляпе письмо* прикметник виконує одразу кілька функцій: зовнішня характеристика письма, адже воно нерівне, з помилками, із заблукалими літерами («э», «j») тощо; внутрішній портрет персонажа – письмо вказує на стан психіки, особистісну розхитаність; прагматичний ефект – співчуття, ностальгія, відчуття крихкості та беззахисності. Англійський варіант *strangely awkward calligraphy* є семантичним перекладом, який передає загальне враження чогось «дивного» та «незграбного». *Awkward* включає значення неоковирності, але втрачається фразеологічне підґрунтя. Також зникає фонетична

експресія слова *курляний*, що робить його унікальним звуковим маркером. Тим не менш, переклад загалом успішно виконує комунікативне завдання: передає зміст, зберігає тональність, хоча й без культурної глибини оригіналу.

Прикметникові неодеривати також вказують на ступінь вияву ознаки: *ти блискавично вгадала свій єдиний, кругло-довершений шанс на несамотність отої любови, – саме тому, що він був such a damned good painter* (1, 32) / *you knew at once that you had found your only, one-hundred-percent-assured chance not to be alone in that love – precisely because he was «such a damned good painter»* (2, 28). У неолексемі *кругло-довершений* перший компонент виконує функцію метафоричного означення завершеності («цілісний, ідеальний»). Морфологічно відповідає нормам української мови, але має виразно індивідуально-авторський характер. Переклад *one-hundred-percent-assured* зберігає значення цілісності й певності, однак замінює образну метафорику на прагматично-розмовну англомовну гіперболу. Втрачається естетичний ефект поєднання просторової та якісної ознаки, властивий українському варіанту. *Тоді це здавалося бравадою: ну як таки можна свідомо від чогось відмовляти, обтинати собі життя на пню, воно ж таке неосяжно-цікаве! – а тепер, бач, і в ній пропав усякий-будь смак пізнавати, колишня невситимо-вбируща хіть відкривати нове – мать його за лапу, та чи я вже вмерла?..* (1, 77) / *how can you consciously refuse something, cut off your life at the stump, when it's so immeasurably interesting! – but now, look how she herself has lost all taste for exploration, her former insatiable, all-absorbing desire to discover something new – holy shit, am I dead already or what?* (2, 77). Складний прикметник з прислівниковим компонентом *неосяжно*, який інтенсифікує значення ознаки (*цікаве*). Утворення відповідає нормативним моделям, але в Оксани Забужко воно набуває високої емоційності. Переклад *immeasurably interesting* зберігає денотативне значення й інтенсифікацію, проте звучить більш формально і менш емоційно, ніж український варіант, який через метафору «неосяжності» створює ефект безмежності інтересу. Оказіоналізм *невситимо-вбирущий* має інтенсивно-метафоричний характер і передає психологічну глибину переживання. Переклад *insatiable, all-absorbing* передає основне значення, але розділяє цілісну авторську конструкцію на два окремих прикметники. Це

призводить до часткової втрати ритміко-стилістичної цілісності та образності оригіналу.

Ще одна новація утворена з використанням графічного розчленування: *телефон озивається хіба на те, щоб запропонувати тобі – рідкісна нагода, тільки на цьому тижні! – ко-ло-саль-ну знижку на передплату місцевої газети* (1, 33) / *the phone rings only to offer – a rare opportunity, and this week only—a hu-u-uge discount on a subscription to the local newspaper* (2, 29). Тут використано візуально-ритмічну гіперболу, яка імітує вимову з наголосом на кожному складі. Переклад (*hu-u-uge*) повністю відтворює прийом розчленування слова та передає емоційний відтінок, зберігаючи експресивність оригіналу. Прагматична інтенція автора – іронічно підкреслити абсурдність рекламного повідомлення – у перекладі передана адекватно.

Оказіональні прикметники вищого та найвищого ступенів порівняння в художньому дискурсі Оксани Забужко постають не лише як індивідуально-авторські утворення, а й як потужний засіб експресії, здатний передати найтонші емоційно-прагматичні відтінки: *і в тебе – також немає, окрім як писати по-українськи, хоч це і є, либонь, найяловіше на сьогодні заняття під сонцем* (1, 34) / *no choice! (and you likewise have no choice but to write in Ukrainian, although this is probably **the most barren choice under the sun at present,*** (2, 29–30). Неолексема *найяловіше* має яскраво суб'єктивно-оцінний відтінок, поєднуючи семантику крайньої безплідності з іронічною авторською інтонацією. У перекладі *the most barren choice* семантична основа збережена, але англійський еквівалент дещо звужує експресивність, усуваючи іронічний підтекст (в українському слові *є* метафорика «яловості» як безрезультатності, безплідності). *А щонайбезпосередніша, нездоланна фізична хіть випручати цим надсадним жестом ще живе тіло із тісного панцира муки, що обложив звідусюди давучим тягарем* (1, 41) / *but rather the most urgent, insuppressible physical desire to wrest, with this desperate gesture, her still living body from the tight armor of agony that squeezed her from all sides* (2, 37). У перекладі новації *щонайбезпосередніша* – *the most urgent, insuppressible* передано інтенсивність, проте зсунуто семантичний акцент із «безпосередності» на «невідкладність» та «нездоланність», що частково змінює прагматичний ефект.

А вже зайчикового друга – найушніпливішого з компанії, невеличкою й верткою, як твинт, такий, ще трохи надавши, мо', й проліз би! (1, 110) / *When suddenly there was cutie-pie's friend, **the most persistent** of the bunch, light and slippery as quicksilver – in fact, one more push and he just might have squeezed into the theater!* (2, 110). *Найушніпливіший* характеризує персонажа як найбільш настирливого з-поміж інших, при цьому використання діалектно-розмовної лексеми (*ушніпливий*) додає гумористично-іронічного забарвлення. У перекладі правильно збережено семантику, однак втрачено розмовно-жартівливе забарвлення та відтінок набридливості, властивий українському okazіоналізму.

І вже знала, що спати з ним не буде, що тільки такого чумного, як сама, ба ні, ще чумнішого – в лікарняному гіпсі, в драконівських боргах і хвостах міліцейських повісток (1, 41) / *and she already knew that she wouldn't be sleeping with him, that it would be only with someone **as screwed up as herself**, no, far more screwed up – in a plaster cast, with draconian debts and trails of police summonses* (2, 84). У наведеному прикладі перекладач застосував стратегію прагматичної адаптації (динамічної еквівалентності), що дало змогу зберегти емоційно-оцінний потенціал оригіналу. Українське слово «чумніший» має розмовно-іронічне забарвлення та позначає людину ексцентричну, психологічно нестабільну, «з прибабахом». Англійський відповідник «*screwed up*» передає схожу семантику — внутрішню травмованість, нестійкість, розгубленість — і водночас зберігає розмовний, неформальний реєстр вислову. Таким чином, перекладач уникає буквального відтворення (*plague-ridden, insane*), обираючи варіант, який забезпечує функціональну відповідність і відтворює прагматичний ефект самоіронії та психологічної нестабільності персонажа в англомовному контексті.

Отже, okazіональні форми найвищого ступеня порівняння прикметників у мовотворчості О. Забужко виконують не лише описову, а й експресивно-прагматичну функцію, збагачуючи авторське мовлення індивідуальними смисловими нюансами. У перекладі більшість денотативних значень збережено, проте частина прагматичних інтенцій (іронія, розмовно-стилістичний колорит, гіперболічність) зазнає певних

втрата через відсутність у англійській мові аналогічних словотворчих моделей та відмінність культурних асоціацій.

Оскільки авторка надає великого значення відтворенню психоемоційного стану своїх героїв, її роман майорить оказіоналізмами на позначення психічного стану: *прокручений уявою кадр: відчиняю двері – і на порозі стоїш ти, ледве стримуючи ввігнутими кутиками вуст **несамовито-радісне світло**, що рветься з лиця назовні* (1, 40) / *a thousand times, to exhaustion, my mind rewound the same clip: I open the door and you're standing in the doorway, barely containing with the corners of your mouth that **insanely happy radiance** that wants to leap from your face* (2, 35); *а він сидів у ногах ліжка, курил і дивився, його невідривно звернене до тебе **промінно-за морожене** обличчя осявало ще тьмяну майстерню* (1, 27) / *and he sat at the foot of the bed, smoking and watching, his **luminously enchanted** face, riveted on you, lit up the still dim studio* (2, 24). Прикметник *несамовито-радісне* вжито з метою виразити те, що світло на обличчі – емоційно-небезпечне, близьке до божевілля, таке, що важко стримати. Емоція подається як фізично відчутна сила, яку герой змушений стримувати «ввігнутими кутиками вуст». У перекладі *insanely happy radiance* збережено ключові семантичні складники: прислівник *insanely* відтворює *несамовито*, а *happy radiance* – *радісне світло*. Утім, зникла моторно-обличчєва конкретика, що була в оригіналі: «рветься з лиця назовні» – ця фізична напруга втрачена. Неодериват *промінно-за морожений* створює враження світіння від переживання, повне уваги до жінки. Дуже точний переклад, який семантично повністю передає зміст, при цьому не зберігаючи формальну складність конструкції.

Маємо зауважити, що в аналізованому романі більш поширеними є оказіоналізми на позначення негативних характеристик: *той самий **зимнувато-іронічний** (блядка і блядка...), відчужений посміх* (1, 96) / *hat same **coldly ironic** (it's a fuck party and nothing more) detached smile*: (2, 96); «Я в тобі бачу здатність до виживання в будь-яких ситуаціях», – вона з місця цю здатність і продемонструвала: *ввібравши не **боляче-відчужений** тон, а голий смисл сказаного* (1, 49) / *I see in you an ability to survive under any circumstances”— she immediately rose up to demonstrate this ability: absorbing not **the painfully distant** tone but rather the naked essence of what was said*

(2, 48). Прикметник *зимнувато-іронічний* характеризує посмішку, в якій присутня холодність, емоційна відстороненість, іронія. *Зимнувато* – не буквально «холодно», а відчутно, але приглушено – психологічно й соціально. Вербалізує внутрішню захисну реакцію персонажа, цинізм, можливо, як реакцію на травму або недовіру. Переклад точний у передачі емоційного стану (*coldly ironic, detached*), однак втрачається гра відтінку, яка була закладена в суфіксі *-уват-*. У перекладі з'являється нова характеристика – *detached*, що компенсує психологічну дистанцію, але оригінальне напівтонке балансування між іронією й холодом спрощується. Неолексема *боляче-відчужений* (тон) описує тон мови, що сприймається героїнею як такий, що завдає болю через емоційне відсторонення, відсутність тепла або щирості. Переклад *painfully distant tone* є граматично спрощеним (звичайне англійське словосполучення), але емоційний зміст передано адекватно.

У твоїй бідній забембаній країні – країні урядовців в обвислих штанах і всіяних лупою піджаках, оплилих письменників, зугарних читати лиш одною мовою, та й з того вміння нестак-то вжиткуючих, і бистрооких, жучкуватих бізнесовців із навичками колишніх комсомольських секретарів (1, 32) / *but at home, in your poor beaten-down country, a country of government officials with sagging pants and generous sprinkles of dandruff on their jackets, greasy writers adept at reading in one language only and not partaking of that ability all too often, and shifty-eyed, cockroach-like businessmen with the habits of former Komsomol organizers* (2, 28). У цьому випадку *бистроокість* не є позитивною якістю, вона передає пильність, хижу увагу, схожість із хижакком або шулером. Оказіональний прикметник *жучкувати* у сполученні з людьми дегуманізує, надає рис дріб'язковості, здатності до виживання в бруді. Суфікс *-уват-* тут також іронічний, знецінювальний. Переклад *shifty-eyed* (небезпечні, хитрі), *cockroach-like* (огидні, живучі, слизькі) *businessmen* успішно передає прагматичну інтенцію, зберігаючи оцінну функцію. Проте *жучкуватість* містить більше української ментальної образності: це не просто «мерзенність», а паразитизм, дріб'язкова прудкість, характерна для образу дрібного чиновника чи радянського ділка.

Дериваційні особливості прикметникових okazіоналізмів у прозі О. Забужко охоплюють насамперед суфіксальне та префіксальне словотворення, складання

кількох основ, а також утворення гібридних дефісних конструкцій, що дозволяють авторці комбінувати семантичні поля та підсилювати експресивний ефект. Такі новації формують широкий спектр семантики – від зменшувально-пестливої й іронічної до гіперболізованої чи гротескної. Вони нерідко концентрують у собі водночас кілька відтінків значення, поєднуючи описову, оцінну й емоційно-прагматичну функції.

У перекладі англійською мовою простежується тенденція до семантичної адаптації, яка забезпечує адекватність смислового відтворення, але водночас призводить до часткової редукції прагматичного та емоційного потенціалу оригіналу. Так, словотвірна новизна українських okazіональних прикметників не завжди має прямі відповідники, тому перекладач змушений уживати перифрастичні конструкції або нейтральніші прикметники. Це зберігає змістову точність, проте знижує рівень експресивності й індивідуальної маркованості тексту.

Таким чином, okazіональні прикметники Забужко демонструють поєднання формальної інноваційності та багатовимірної семантики, завдяки чому стають дієвим засобом художнього моделювання образів. У перекладі вони постають як складний матеріал, що потребує балансування між точністю змісту й передачею стилістичного ефекту, а отже – ілюструють ширшу проблему відтворення авторських словотвірних експериментів у міжмовному просторі.

2.3 Словотвірні моделі та передача значення дієслівних okazіоналізмів у перекладі

У запропонованому підрозділі маємо на меті розглянути різні стратегії відтворення okazіональних дієслівних лексем у перекладі англійською мовою аналізованого роману Оксани Забужко. Особливу увагу приділено аналізу авторських неогеруватів, які поєднують у собі яскраву експресивність, культурно-історичні конотації та стилістичну багатоплановість. Такі лексеми часто створюють складні перекладацькі виклики, адже вони нерідко є культурно маркованими, насиченими іронічними підтекстами та метафоричними нашаруваннями. Порівняльний аналіз

оригінальних форм і перекладних відповідників дозволяє виявити ступінь збереження семантичної, емоційної та прагматичної складової в процесі міжмовної трансформації.

У поданому прикладі семантичний okazіоналізм «загетьманувати» має виразне іронічне забарвлення: *мовляв, узяв би й «загетьманував» над усією в'язницею, перебравши на себе відповідальність за подальше існування в ній бодай якогось життя та розсипаючи довкола накази (1, 14) / to accede to the throne and assume full reign of the prison, taking responsibility for the further course of whatever life may still smolder in it, dispensing orders all over the place (2, с. 9).* Оксана Забужко свідомо накладає урочистий, історично маркований термін на буденну й жорстоку, подекуди маргінальну реальність тюремного середовища. Це гіперболізація з іронічним ефектом, спрямована на висміювання як самої потреби у владарюванні, так і безглуздя її реалізації там, де свободи не існує. У перекладі Галини Гринь okazіоналізм «загетьманувати» передано через формулу «*to accede to the throne and assume full reign of the prison*». Такий підхід замінює український історико-культурний образ на універсальну для англomовної аудиторії метафору монаршого правління. Перекладачка зберігає основний зміст – акт привласнення влади (*assume full reign*) – і підсилює його королівською алюзією (*accede to the throne*), що наголошує на несподіваності й патетичності ситуації. Водночас у цьому рішенні губиться національно специфічний зміст слова «гетьман» – маркера неоднозначної, нефіксованої, часто ситуативної влади, характерної для періодів суспільної нестабільності.

Okazіоналізм «*остопранцюватіли*» є прикладом експресивного авторського словотворення, що спирається на українську лексику та фразеологічну традицію: *і ти стала читати, з обиди й розпуки (остопранцюватіли зі своїм Russian'ом ще тоді!) слухаючи тільки власний текст (1, 17) / and you began reading then, in insult and desperation listening only to your own text (you were sick to death of their «Russian» even then) (2, 17).* Цей неологізм, насичений суб'єктивно-оцінними відтінками, утворено на основі зневажливо-лайливої форми «пранцювати» (пов'язаної з прокльonom «пранець би тебе побив»), що в українській лайливій культурі виражає крайне

емоційне неприйняття), із додаванням префікса «осто-» та дієслівного суфікса «-віти». У наведеному контексті слово можна інтерпретувати як «остаточно дістати», «викликати відразу», «до краю набриднути» чи навіть «розлютити». Тобто воно позначає межовий емоційний стан – той момент, коли щось або хтось остаточно виводить із рівноваги. У цьому епізоді йдеться про мовну політику та нав'язування російської, яке ще тоді сприймалося героїнею як глибоко неприйнятне й принизливе. У перекладі Галини Гринь цю частину відтворено як «*you were sick to death of their 'Russian' even then*». Такий варіант загалом коректно передає значення крайньої втоми, роздратованості та емоційного виснаження, проте не охоплює тієї культурної та експресивної насиченості, що втілена в оригінальному okazionalizmi. Вираз «*sick to death*» передає сильне відчуття знудження, але позбавлений тієї вибухової емоційності, яку несе «*остопранцюватити*». Крім того, у Забужко «*остопранцюватіли*» – це вони, носії нав'язаного «*Russian*'у», тоді як у перекладі фокус зміщено на внутрішній стан героїні («*you were sick*»), що знижує силу соціально-політичного осуду, закладеного в оригінальному тексті.

У цьому фрагменті бачимо ще один промовистий приклад авторського новотвору – дієслово «*фугасила*», яке передає не лише дію, а й емоційну напругу, характер та саму природу енергії, що продукують персонажі: *о, в вас обох стало б моці повиводити з ладу всі телефонні лінії над Атлантикою, ця скажена, жадна до життя міць фугасила з його картин і твоїх віршів* (1, 22) / *you both had enough will to screw up all the phone lines over the Atlantic, that fierce, hungry force stormed out from his paintings and from your poems* (2, 18). Коренева основа «*фугасити*» містить лексему «*фугас*», що походить від фр. *fougasse* і в сучасній військовій лексиці означає потужний вибуховий пристрій. У художньому контексті дієслово набуває значень «*вибухати*», «*прориватися з нищівною силою*», «*випромінювати енергію, подібну до ударної хвилі*», тобто виходити за межі творчої форми – як у його живописі, так і в її поетичному слові. В англійському перекладі ця авторська експресивність відтворена за допомогою дієслівної конструкції *stormed out*. Такий вибір підкреслює динаміку та раптовість руху, частково передаючи імпульсивність оригіналу. Однак слід зауважити, що *storm out* у сучасній англійській мові має відносно вузьке конотативне

навантаження: воно здебільшого описує різкий емоційний жест (наприклад, коли хтось «stormed out of the room»), але не містить того образу вибухової, деструктивної енергії, притаманного українському «фугасити».

У вислові «*пропсихоаналізував* гарненько цілу національну історію – і попустить, як рукою зніме» (1, 113) / *you neatly psychoanalyze a whole national history, and «proof, you're cured»* (2, 113) Оксана Забужко вдається до авторського okazіоналізму, утвореного шляхом додавання префікса *про-* до запозиченого дієслова *психоаналізувати*. Така форма стилістично тяжіє до розмовного мовлення – подібно до дієслів *продегустував, прослухав* тощо – і надає академічно нейтральному терміну зневажливо-іронічного відтінку. Через цей прийом письменниця ставить під сумнів саму ідею раціонального «оздоровлення» національного минулого за моделями, запозиченими з психоаналітичної практики, які працюють на рівні індивідуального суб'єкта, але не обов'язково придатні до історичних травм. В англійському перекладі Галини Гринь okazіональний характер дієслова нівельовано: ужито стандартну форму *psychoanalyze*, що передає базовий зміст, але не зберігає стилістичного обрамлення, закладеного в українській префіксації. Префікс *про-*, який у рідній мові створює ефект легковажності, показної простоти чи «одноразовості» дії, в англійському варіанті відсутній, тому зникає й іронічний підтекст. Крім того, репліка «*proof, you're cured*» відтворює жартівливу інтонацію, але зміщує фокус на нібито миттєвий результат, тоді як у Забужко акцент спрямований на сам процес «пропсихоаналізування» – саркастичне зображення віри в універсальність західних психоаналітичних методів, накладених на складний національний досвід.

В аналізованому романі спостерігаємо також рідкісні дво- та трикомпонентні дієслівні новотвори. Зокрема: *і незчуваєшся, як починаєш балакати «хеф-напів», тобто повторюється те саме, що вдома (вдома? схаменися, кобіто, – де він, твій дім?), ну гаразд, у Києві, в Україні – з російською: всякає ззовні накрапами, зсихається-цементується, і мусиш – або повсякчас провадити в умі розчисний синхронний переклад, що звучить вимучено й ненатурально* (1, 29) / *and before you realize it, you're beginning to speak “half this, half / that,” in other words, the same thing that happens at home (home? get a grip, woman – where is this place, your home?), fine,*

okay, I mean in Kyiv, in Ukraine – with the Russian: it seeps in from the outside in tiny droplets, becomes dried and cemented, and you are obligated – to either continuously conduct a cleansing, synchronic translation in your head, which sounds forced and unnatural (2, 26). Оказіоналізм «зсихається-цементується», що з'являється в контексті опису проникнення чужої мови у внутрішній мовно-ментальний простір героїні, є особливо вдалою метафоричною конструкцією. Дієслово *зсихатися* в українській позначає висихання, зменшення, втрату еластичності та живості. *Цементуватися* натомість передає процес твердіння, остаточного фіксування. Комбінуючи ці два семантичні вектори в одній структурі, Забужко створює парадоксальний, але надзвичайно промовистий образ: чужа мова спершу ніби «висушує» мислення, позбавляє його природної рухливості, а згодом – «затверджується» всередині, перетворюючись на внутрішній мовний шар, що мимоволі починає визначати спосіб мислення. Така словотвірна конструкція формує метафору поступового й водночас майже невідворотного колонізаційного впливу – непомітного, краплинного, але остаточного. В англomовному перекладі Галиною Гринь цю структуру передано як «*becomes dried and cemented*». Англійський варіант передає зміст, але недостатньо актуалізує внутрішній конфлікт та безпорадність перед процесом мовного зараження, що закладені в оригіналі.

Далі розглянемо інший приклад багатокomпонентного оказіоналізму: *Іно ти покочила, з жахом зашипіли-замахали-зацитькали, – але перша невдача тебе не зупинила, ти, по правді, таки, добре той казав, – відважна жінка, золотце* (1, 109) / *began hissing-shushing-flapping long before you even rushed forward. But the first failure didn't stop you, because it's true what the man said, you're a brave woman, that you are, sweetness* (2, 110). Трикомпонентний новотвір «зашипіли-замахали-зацитькали» базується на нанизуванні трьох дієслів, об'єднаних префіксом *за-*, що надає вислову ефекту стрімкого, уривчастого, спонтанного руху. Ця словотвірна модель передає багаторівневу реакцію батьків: спершу вербальне шипіння, далі – жестикулювання, і, нарешті, імперативно-заспокійливу спробу зупинити дію. Ритміка та звукова організація фрази імітують метушню, паніку і різкість реагування. У перекладі Гринь ця ланка дій відтворена як «*hissing-shushing-flapping*». Хоча переклад передає

тричленну структуру і загальну експресію, спостерігаємо зміщення порядку дій (англійське *flapping* з'являється наприкінці, тоді як в українському варіанті «замахали» стоїть у середині новотвору). Крім того, зникає словотвірна єдність, створена в оригіналі однаковим префіксом *за-*, який структурує три дії в одне імпульсивне реагування. Водночас переклад зберігає прагматичний ефект – різку, багатоканальну, емоційно забарвлену реакцію.

У мовотворчості Оксани Забужко помітною є її поява оказіональних дієприслівників, які відіграють важливу стилістичну та прагматичну роль. У наступних фрагментах письменниця вдається до низки новотворів, що створюють особливий ритм оповіді.: *повернуло за північ, підпили студенти стенали плечима, пікнікуюча на траві party в одному дворі нічого врозумливого не змогла відповісти, зате тут-таки, засперечавшись, ліворуч чи праворуч, пересварилася між собою, і ще довго по тому, як вони, дурнувато-всміхнено-sorry-вибачаючись, ушилися геть* (1, 93) / *it was already past midnight, tipsy students partying on the lawn of one of the yards simply shrugged their shoulders unable to say anything comprehensible but at the same time still managing to get into a fight discussing whether it should be left or right, and for quite some time after they had stupidly-smiling-sorry-apologized and taken off* (2, 92); *Знову «ввімкнулась» околиця, забовванівши знайомими обрисами* (1, 93) / *Again the neighborhood «switched on», all the familiar landmarks bobbed up* (2, 93). Лексема «*пікнікуюча*» поєднує розмовну семантику з легкою іронією, створюючи образ безтурботної компанії, що відпочиває на траві. У перекладі Галина Гринь передає її як «*partying*», що зберігає денотативне значення «відпочивати / розважатися», проте нівелює відтінок ситуативної конкретності «пікніка» й відчуття просторово-побутового антуражу, закладеного в оригіналі. Оказіоналізм «*забовванівши*» передає раптову появу або проступання обрисів чогось знайомого, водночас містячи елемент несподіванки та дещо іронічного сприйняття. Англійський варіант «*bobbed up*» звучить більш нейтрально, тоді як український містить образну народнорозмовну конотацію. Найбільш складною для перекладу є конструкція «*дурнувато-всміхнено-sorry-вибачаючись*», яка поєднує опис міміки та паралельний мовленнєвий жест і, крім того, зберігає двомовну гру – характерну рису авторського стилю. Такий

«ланцюжок» створює багатосаровий комічно-іронічний ефект. У перекладі Галина Гринь пропонує *stupidly-smiling-sorry-apologized*, відтворюючи послідовність елементів і двомовність, хоча використання *apologized* у минулому часі змінює граматичну структуру вислову. Попри це, загальний прагматичний ефект – незграбність, розгубленість і іронічність поведінки персонажів – передано досить переконливо.

У творчій манері Оксани Забужко трапляються й високоекспресивні оказіональні дієприкметники. Наприклад: «*Это ж надо, казав колись, не так і давно, один недоукраїнізований мною мужчина...*» (1, 35) / «*Check it out*», – *one of my not yet fully Ukrainianized men once said, and not all that long ago...* (2, 30). У перекладі передано базове значення, проте частина культурно-іронічного підтексту втрачається: слово *недоукраїнізований* для українського читача активує асоціативне поле, пов'язане з історичними та політичними процесами мовної та національної ідентичності, тоді як англійський варіант сприймається значно нейтральніше й позбавлений цього сатиричного нашарування.

Цікавою є також багатокомпонентна конструкція у фразі: «*...так що **поперек-горла-вгороджену** кістку власного, вже **зафаховілого** екзгибіціонізму... вона тоді проковтнула порівняно безболісно*» (1, 70) / «*...so she was able to swallow fairly easily that bone of **personal professional exhibitionism** forcibly inserted into her throat...*» (2, 69). Оказіоналізм *поперек-горла-вгороджену* є складеним композитом, у якому дієприкметникова основа *вгороджений* (буквально «насилено втиснутий») поєднується з фразеологічним фрагментом *поперек горла*. Разом вони утворюють багатосаровий образ фізичної та психологічної затримки – відчуття, яке чинить опір «ковтанню» як буквальному, так і метафоричному. Дієприкметник *зафаховілий*, утворений черезступенево від іменника *фах*, вносить іронічну характеристику: мова про поведінку, що стала майже професійною звичкою, навіть надмірною. В англійському перекладі обидва новотвори зазнають спрощення: композит передано описово (*forcibly inserted into her throat*), що відтворює сюжетне ядро, але нівелює ритміку та словотвірну гру; *зафаховілий* трансформується у *personal professional exhibitionism*, де зберігається номінативний зміст, однак губиться іронія, притаманна

авторському словотвору. У результаті передається основна семантика, проте авторська прагматика – особливо експресивність та гра з мовними моделями – частково редукується. Це демонструє перекладацьку орієнтацію на смислову відповідність, навіть якщо вона відбувається за рахунок словотвірної оригінальності.

Ще один показовий приклад черезступеневого дієприкметника з'являється в уривку: «...і вперше бачить на його обличчі понуро **навовкулачений** вираз» (1, 52) / «and for the first time a **somber, wolfish expression** visits his face» (2, 50). Неологізм *навовкулачений* можна розкласти як «такий, що нагадує вовкулаку»: водночас хижий, насторожений, притишено-агресивний, з елементом внутрішньої напруги. У поєднанні з прислівником *понуро* він формує сильний психоемоційний образ – зовнішню маску, що приховує страхи, сором і внутрішній конфлікт. Це радше непрямий прояв емоційного стану, який «проступає» крізь намагання героя зберегти самоконтроль. Цікаво, що перекладач інтерпретує okazionalizm через культурно ближчий англomовному читачу образ *somber, wolfish (вовчий) expression*. Це зберігає тваринну метафорику, хоча й втрачає специфічність «вовкулаки» – істоти не просто хижої, а роздвоєної між людиною і звіром

Проаналізовані приклади засвідчують, що перекладачка Галина Гринь обирає переважно стратегію семантичної еквівалентності з урахуванням зрозумілості для англomовного читача. Для збереження основного змісту й комунікативної інтенції часто застосовуються описові конструкції, фразові дієслова чи загальноприйняті метафори англійської мови. Водночас відзначається тенденція до нейтралізації культурно-специфічних елементів та зниження експресивної насиченості оригіналу. Найбільших втрат зазнають образні складові, пов'язані з українським історико-культурним контекстом, а також словотвірна унікальність okazionalizmів. Таким чином, переклад зберігає змістову та комунікативну функцію, але в окремих випадках поступається стилістичній і культурній глибині авторського слова.

2.4 Прислівникові індивідуально-авторські неодеривати та їх відтворення англійською мовою

Прислівниковий новотвір «клаповухо» є яскравим прикладом авторської мовотворчості, що поєднує образність і суб'єктивну оцінку: *на місці буйної кучми клаповухо звисають кілька пожовклих листочків з нерівно обгорілими краями* (1, 11) / *in place of the rich clump only a few yellow leaves with unevenly singed edges hang like dog ears*. Оказіоналізм утворено від прикметника «клаповухий», що в українській мові має значення «той, хто має великі, відстовбурчені вуха» [57]. Прислівникова новація передає картину звисання листя в неспівмірно недоладний спосіб, поєднуючи описову функцію з емоційною: тут втілена іронія, легкий жаль і навіть пародія на патетичну осінню «лірику». У перекладі Галини Гринь цей образ передано як «*like dog ears*». Такий варіант передає лише зовнішню візуальну ознаку, проте втрачає іронічне навантаження: англійське словосполучення є буквальним і нейтральним. У результаті переклад виявляється лише частково адекватним, зберігаючи базове значення, але втрачаючи стилістичну експресію і прагматичний ефект.

Неодериват *незлецьки* є адвербіальною формою прикметника *незлецький*, який у сучасній українській мові має значення «*немалий, чималий, неабиякий*» [57]. Дивно, до якої міри його присутність, як динамітом, глушила в тобі всі, доти такі *незлецьки* розвинені захисні інстинкти, що спливали, як риба горічерева, поки ріку й далі стрясало – вибух за вибухом (1, 16) / *you were only mildly surprised, and not all that consciously either – it's strange to what extent his presence, like dynamite, silenced in you all the previously not-too-badly developed instincts of self-preservation, which all floated to the surface belly-up, while the river kept on convulsing, blast after blast* (2, 11). У контексті оказіоналізм набуває іронічно-дистанційованого звучання: підкреслюється значна розвиненість інстинктів самозбереження, але тонко відчувається авторська усмішка, що знижує пафос. В англійському перекладі цю одиницю передано як *not-too-badly developed instincts of self-preservation*. Перекладач зберігає основну семантику «досить добре розвинені», використовуючи помірний інтенсифікатор *not too badly*, проте розмовно-іронічний реєстр оригіналу пом'якшується і набуває більш

нейтрального, літературного звучання. У випадку незлецьки англomовний відповідник зберігає смисл, але втрачає частину розмовно-іронічної тональності.

Ще один приклад стилістично навантаженого okazіоналізму зустрічаємо в уривку: *коли в найнапруженіші хвилини, з холодком мимовільного остраху стежачи, як герой мчить порожнім тунелем, де з-за рогу на нього от-от вихопиться престрашенне чудовисько, схоплюєшся – а хай йому грець! – що все ж повинно скінчитися гаразд – ще дві-три хвилини, сутичка, купа-мала, качання по підлозі, і чудовисько, **несвітськи** ревнувши, якимось дивом розточиться в прах, а мужній, тільки трохи поскубаний герой, повитий димами пожариська, переводячи дух, пригорне до себе врятовану Шерон Стоун чи ту другу красю, чорнявеньку, як-її-там (1, 12) / where in the tensest moments as you watch, with involuntary chills of fear, as the hero races down an empty tunnel where from around the bend the most frightening of monsters is about to pounce on him, it suddenly hits you – shit! – everything’s going to turn out just fine—another two-three minutes, a confrontation, a pile of swinging limbs, some rolling around on the floor, and the beast, **with an outlandish cry**, by some miracle transforms to dust, while the masculine and only slightly ruffled hero, enveloped in smoke from the conflagration and breathing heavily, draws the rescued Sharon Stone to his chest, or that other beauty, what’s her name, the brunette (2, 10).* Тут зосереджено два авторських неологізми: «несвітськи» та «пожарисько». Прислівник «несвітськи» утворений від прикметника «несвітський», що в українській мові має значення «невластивий людині», «якого не можна перенести; дуже сильний, надмірний» [57]. Його використання для характеристики крику чудовиська підсилює гіперболізований, дещо карикатурний образ – чудовисько реве *не по-людськи, поза межами норми*. У російській мові прикметник «несветский» має інше значення – «непристойний», «недоречний у світському товаристві», що могло впливати на сприйняття тексту російськомовними читачами, які у 1990-х роках становили значну частину читацької аудиторії Оксани Забужко. В англійському перекладі ця лексема передана як «with an outlandish cry», що передає частину змісту – дивність, незвичність, однак не повністю охоплює відчуття втрати «людяності» або переходу межі між людським і нелюдським, притаманне українському варіанту. Переклад тут

можна вважати семантично близьким, але прагматично ослабленим, оскільки втрачається частина культурного контексту, притаманного саме українському мовному ґрунту. Натомість лексема «пожарисько», утворена за допомогою експресивного суфікса *-иськ(о)*, у наведеному уривку виконує іронічну функцію. О.Забужко використовує це слово, щоб пародіювати типовий фінал американського бойовика: згарище, дим, герой, що задихається, і врятована жінка – усе це відтворено у надмірному, гіперболізованому вигляді. Завдяки слову «пожарисько» створюється комічний ефект стилізаційної надмірності: сцена не сприймається серйозно, а радше як алюзія на шаблонний голлівудський сюжет. У перекладі цей образ відтворено як «*enveloped in smoke from the conflagration*». Хоча слово «*conflagration*» є лексично відповідним, воно має книжний, нейтрально-науковий відтінок, і повністю втрачає іронічність оригіналу. Як наслідок, переклад не передає стилістичної настанови на пародійність, притаманної українському тексту, і сприймається значно серйозніше, ніж передбачено авторкою.

Для утворення наступного оказіоналізму О. Забужко послуговується суфіксальним способом: *максимум двісті баксів гонорару плюс сплачена дорога – і дякуй греченько, ти не Євтушенко й не Тат'яна Толстая, щоб діставати по тисячі за виступ* (1, 12) / *two hundred bucks max, plus travel costs – and thank you very much, you're not Yevtushenko or Tatiana Tolstaya to get thousands for each appearance* (2, 25). Прислівник *греченько* утворений від прикметника *гречний* («ввічливий, чемний») із суфіксом зменшено-пестливого значення *-еньк-*, що у цьому контексті надає формі іронічного забарвлення. У реченні *і дякуй греченько* авторка вживає його як легку сатиричну шпильку, акцентуючи на вимушеній вдячності за малу винагороду. В англійському перекладі використано *thank you very much*, що передає базовий зміст, але втрачає важливу стилістичну складову – поєднання чемності з прихованою іронією та легким сарказмом.

Привертають увагу також прислівникові новації, утворені юкстапозицією. Складені номінації несуть значне експресивне навантаження, уточнюють семантику денотата, наголошують на його додаткових, проте не менш важливих, на думку авторки, ознаках. Однак експресивно-стилістична функція неолексем найповніше

виявляється в контексті: *йолки-палки, ми ж були вродливим народом, леді й джентльмени, відкритозорим, дужим і рослявим, **самовладно-міцно** вкоріненим у землю, з якої нас довго видирали з м'ясом, аж нарешті таки видерли (1, 68) / Good God, we used to be a good-looking people, ladies and gentlemen, open faces, strong, of good stature, self-willed, and firmly rooted in the ground from which many have tried long and hard to rip us out with the flesh until they finally succeeded (2, 67).* У романі Оксани Забужко okazіоналізм *самовладно-міцно* поєднує два прислівники: *самовладно* (з відтінком незалежності, внутрішньої сили, автономності) та *міцно* (стійко, твердо). Така комбінація створює ефект синергетичного підсилення і вказує на глибинне, непохитне вкорінення в землю, що є ключовою метафорою в уривку. В англійському перекладі цей фрагмент передано як *self-willed, and firmly rooted*, де *self-willed* акцентує лише на впертості й індивідуальній волі, але частково втрачає піднесений, патетичний характер *самовладно*.

Ще один okazіоналізм *болісно-жадливо* також утворено шляхом поєднання двох прислівників, що створює цілісний образ, у якому фізичний або емоційний біль тісно переплітається з інтенсивною пристрасстю: *десь за тиждень перед тою поїздкою на фестиваль одного вечора оголені нерви, **болісно-жаждливо**, як буває тільки восени, відтулені в світ – назустріч його вигасаючим барвам і таємничим шерехам у засинаючому листі, – запеленгували були уривок, якого ти тоді не збагнула й тому недописала (1, 18) / about a week before that trip to the festival there was one evening when your bared nerve ends, **painfully-thirstily**, as only happens in the fall, exposed to the outside world – out to meet its faltering autumn colors and mysterious rustle in sleepy leave captured this passage, which you didn't grasp then and so left it unfinished (2, 14).* В англійському перекладі використано *painfully-thirstily*, що формально наслідує словотвірну модель оригіналу. Однак семантичне поле слова *thirstily* в англійській мові є більш конкретним (фізична спрага) і менш охоплює метафорично-екзистенційний вимір, властивий українському *жадливо*. Як наслідок, емоційно-образний спектр оригіналу частково звужується, хоча прагматична інтенція – передати поєднання болю та пристрасної жадоби загалом залишається відчутною.

Вони багато читали й любили обговорювати прочитані книжки, і відмінник із математичної школи, **невміло-старомодно**, наче протезом (1, 102) / *And so one day the whiz kid from the math school, holding on to her elbow **awkwardly and old-fashionedly** (as if with an artificial limb) (2, 104).* Поєднання «невміло» та «старомодно» утворює єдиний комплекс ознак, що поєднує брак вправності та архаїчність. Порівняння «наче протезом» додає іронічної гіперболи та підсилює образ незграбності. В англійському перекладі *awkwardly and old-fashionedly* збережено зміст, але сурядний зв'язок знижує експресивність, а *as if with an artificial limb* передає образ прямо, втрачаючи жартівливий підтекст.

Мовотворчість письменниці також презентує оказіональний прислівник найвищого ступеня порівняння: *стояв під стіночкою, **якнайневинніше** теревенячи собі з попутниками з київського рейсу (1, 91) / he was standing against a wall, chattering away with fellow travelers on the Kyiv flight **in the most innocent way** (2, 92).* *Якнайневинніше* вжите з метою стилізації під просту, майже наївну поведінку, що контрастує з підтекстом ситуації. Формально переклад є точним, але втрачено відтінок підкресленої надмірності (префікс *якнай-* в українській надає ефект гіперболи).

2.5 Альтернативні варіанти перекладу оказіоналізмів із збереженням авторської прагматики

Оказіоналізми у прозі Оксани Забужко становлять один із найяскравіших проявів її індивідуально-авторського стилю, що поєднує емоційно забарвлену словотвірну гру, постмодерну іронічність та глибоку культурну маркованість. Саме тому їх переклад вимагає не лише лексичної відповідності, але й відтворення стилістичної енергії, яка робить ці новотвори невіддільними від наративної тканини тексту. Аналіз офіційного англомовного перекладу Галини Гринь засвідчує певну тенденцію до нейтралізації складних стилістичних нашарувань, що призводить до часткового згладжування експресивного та культурного потенціалу авторських новотворів. У цьому підрозділі пропонуються альтернативні перекладацькі рішення, які спрямовані на збереження словотвірної моделі, емоційної напруги й

прагматичного ефекту авторських okazіоналізмів, та обґрунтовується їхня перевага над ужитими перекладачкою відповідниками.

1. Відтворення словотвірної експресії та емоційно-оцінних відтінків

Одним із найпоказовіших випадків є переклад okazіоналізму *ментарня*, який у Забужко поєднує просторову семантику з розмовно-зневажливим емоційним зарядом. Офіційний варіант *cop station* відтворює лише денотативний зміст, нівелюючи внутрішню словотвірну гру та соціальний підтекст. Натомість пропонуваній варіант *cop den* дозволяє відновити негативну конотацію, алюзію на «барліг» та атмосферу загрози, водночас зберігаючи компактність і експресивність оригіналу.

Подібні процеси нейтралізації спостерігаємо і в перекладі okazіоналізму *іспаниста*, який у тексті функціонує як експресивно-іронічне означення зі словотвірним формантом *-ист-*. Перекладацький відповідник *Spanish-looking* передає лише денотативний зміст зовнішньої схожості, але втрачає і емоційну, і стилістичну своєрідність слова. Оптимальним відповідником у цьому випадку є *Spanishy*, оскільки він відтворює саме словотвірну ігровість, використовує аналогічний англійський формант *-у*, зберігає неuzuальність та легку іронічність, притаманну оригіналу. Таким чином, *Spanishy* дозволяє передати індивідуально-авторський характер okazіоналізму та уникнути нейтралізації, яку спричиняє описове *Spanish-looking*.

2. Компенсація втраченої словотвірної компактності

У низці прикладів спостерігається тенденція перекладачки розкладати авторські компактні okazіоналізми на розлогі описові конструкції. Так, у перекладі *окуляристий* з'являється фраза *a whiz kid in big glasses*, яка хоч і передає зміст, але знижує ритмічну динаміку й розмиває іронічно-підлітковий регістр. Запропонований варіант *bespectacled whiz kid* відновлює компактність, жартівливість і словотвірну манеру, притаманну О. Забужко, не перевантажуючи структуру речення. Щоб зберегти прагматичну інтенцію «окуляристого» – тобто не просто вказати на наявність окулярів, а передати іронічно-образну характеристику персонажа – у перекладі варто

використати прикметник, що поєднує в собі зовнішню ознаку й відтінок жартівливого підкреслення.

Аналогічно, прислівники *незлецьки*, *греченько* та інші зменшено-пестливі форми з іронічним відтінком потребують більш точного перекладу. Такі відповідники як *rather well-developed*, *ever so gracious* допомагають відтворити семантику помірної іронії, яка є важливою ознакою дискурсивної манери авторки.

3. Збереження культурно-національних алюзій

У ряді уривків Забужко активно експлуатує історико-культурні конотації, як-от у дієслові *загетьманувати*, яке містить іронічне накладення національного концепту «гетьманства» на сучасну ситуацію. Варіант перекладу *accede to the throne and assume full reign* хоч і доводить дію до зрозумілого читачеві образу, повністю усуває культурний маркер. Для збереження стилістичного й культурного забарвлення оригіналу доцільно запропонувати варіант перекладу з використанням транслітерації або адаптивної метафори, яка би не знівелювала оригінальну іронію. Наприклад: «*to hetman over the whole prison*», «*to take charge like a hetman over the prison*» або «*to rise as the hetman of the prison, giving out orders*». Такі варіанти дозволяють зберегти оригінальний концепт (*hetman*) і водночас надати читачеві зрозумілий контекст через супровідну дію (*take charge, giving out orders*). За потреби, значення терміна може бути пояснене в зносі або глосарії. Це не лише зберігає семантику okazionalizmu, але й передає іронічне накладення історичної лексеми на маргінальний соціальний простір, що становить важливий прагматичний ефект авторського тексту. Таким чином, переклад «*загетьманувати*» як «*accede to the throne and assume full reign*» є семантично близьким, але стилістично і прагматично недостатньо точним. Використання прямої кальки з адаптаційним роз'ясненням або стилістично гнучкішого варіанту забезпечило б вищу ступінь адекватності перекладу в контексті відтворення авторської інтенції.

Подібно до цього, метафорична конструкція *зсихається-зцементується* передає не просто фізичну зміну, а психологічний процес внутрішнього «висихання» під тиском мовної домінації: *і незчуваєшся, як починаєш балакати «хеф-напів», тобто*

повторюється те саме, що вдома (вдома? схаменися, кобіто, – де він, твій дім?), ну гаразд, у Києві, в Україні – з російською: всякає ззовні накрапами, **зсихається-цементується**, і мусиш – або повсякчас провадити в умі розчисний синхронний переклад, що звучить вимучено й ненатурально (1, 29) / *and before you realize it, you're beginning to speak "half this, half / that," in other words, the same thing that happens at home (home? get a grip, woman – where is this place, your home?), fine, okay, I mean in Kyiv, in Ukraine – with the Russian: it seeps in from the outside in tiny droplets, **becomes dried and cemented**, and you are obligated – to either continuously conduct a cleansing, synchronic translation in your head, which sounds forced and unnatural* (2, 26). Оказіональна конструкція «зсихається-цементується» є не лише стилістичною знахідкою, а й глибоко концептуалізованим образом, який метафорично передає зміст ментальної деформації під впливом чужої мови. До того ж дієслово «*dried*» у цьому контексті звучить дещо нейтрально, в той час як «зсихатися» в Оксани Забужко має не лише фізичне, а й емоційне, екзистенційне навантаження – йдеться про внутрішнє виснаження, навіть втрату життєвої сили, що виникає під впливом чужомовної домінації. У цьому сенсі було б доцільно вживати більш експресивні синоніми або розширені метафори, наприклад: «*it begins to shrink and harden into your mind like quick-drying cement*» або «*it seeps in, drying up your thoughts and cementing itself in place*». Ці варіанти дозволяють зберегти динаміку та психологічну глибину оригіналу: процес поступового отруєння, який з часом закріплюється на рівні несвідомої мовної практики. Такий підхід також краще відображає ключовий прагматичний ефект цього уривку – викриття колоніального механізму мовного впливу, який Забужко аналізує як багаторівневу проблему культурної окупації.

4. Передача інтенсивності образів та емоційної динаміки

Окремої уваги потребують okazіоналізми, що втілюють енергетичну або емоційно зареєстровану дію. У випадку дієслова *фугасила* переклад *stormed out* втрачає алюзію на «фугас», вибухову природу сили та метафоричний ефект. З огляду на це, доцільним було б запропонувати переклад, який акцентує саме на вибуховому

характері цієї сили, наприклад: «*that fierce, hungry force detonated from his paintings and from your poems*», «*exploded off the canvas and off the page*», «*blasted out with full force*». Ці варіанти передають не лише інтенсивність руху, а й алюзію на *фугас* як вибуховий пристрій. Вони краще відповідають інтенції авторки – показати несамовиту, живу, нездоланну енергію як творчу силу, що проривається крізь межі художніх жанрів.

Прислівниковий новотвір «*клаповухо*» є яскравим прикладом авторської мовотворчості, що поєднує образність і суб'єктивну оцінку: *на місці буйної кучми клаповухо звисають кілька пожовклих листочків з нерівно обгорілими краями* (1, 11) / *in place of the rich clump only a few yellow leaves with unevenly singed edges hang like dog ears*. Так, для okazіоналізму «*клаповухо*» у фразі «*на місці буйної кучми клаповухо звисають кілька пожовклих листочків*» рекомендовано відійти від прямого порівняння зі «*вухами собаки*» й натомість шукати образу, який би передавав водночас і фізичну форму, і емоційний реєстр – недоладність, занепад, іронічну контрастність до колишньої «*буйної кучми*». Можливим варіантом перекладу є: «*where the once lush clump has withered, a few yellowed leaves now droop awkwardly, hanging lopsided like floppy ears*». Використання прикметника *floppy* (в'ялий, повислий, без форми) та прислівника *awkwardly* дозволяє передати відчуття неестетичності, втрати симетрії та легкий підтекст іронії. Це наближує англомовного читача до авторського ефекту, не зводячи образ до побутового «*dog ears*».

У наступному прикладі замість «*conflagration*», яке є стилістично нейтральним, доцільно використати варіант, який підкреслює іронічну стилізацію під бойовикову лексику, наприклад: «*enveloped in the smoke of the epic blaze*» або «*shrouded in blockbuster-grade smoke*». Використання означень «*epic*», «*blockbuster-grade*» або навіть «*disaster-movie-like*» дозволяє зберегти той пародійний, гіперболізований ефект, який Забужко закладає у слові «*пожарисько*»: *коли в найнапруженіші хвилини, з холодком мимовільного остраху стежачи, як герой мчить порожнім тунелем, де з-за рогу на нього от-от вихопиться престашенне чудовисько, спохоплюєшся – а хай йому грець! – що все ж повинно скінчитися гаразд – ще дві-три хвилини, сутичка, купа-мала, качання по підлозі, і чудовисько, невітськи ревнувши, якимось дивом*

розточиться в прах, а мужній, тільки трохи поскубаний герой, повитий димами пожегариська, переводячи дух, пригорне до себе врятовану Шерон Стоун чи ту другу кралю, чорнявеньку, як-її-там (1, 12) / *where in the tensest moments as you watch, with involuntary chills of fear, as the hero races down an empty tunnel where from around the bend the most frightening of monsters is about to pounce on him, it suddenly hits you – shit! – everything’s going to turn out just fine—another two-three minutes, a confrontation, a pile of swinging limbs, some rolling around on the floor, and the beast, **with an outlandish cry**, by some miracle transforms to dust, while the masculine and only slightly ruffled hero, enveloped in smoke from the conflagration and breathing heavily, draws the rescued Sharon Stone to his chest, or that other beauty, what’s her name, the brunette* (2, 10). Щодо оказіонального прислівника «несвітськи», точнішою стилістичною відповідністю є варіант «*the monster let out an inhuman roar*», який є усталеним англомовним висловом у фантастичному контексті і водночас передає оцінну категорію, закладену в українському слові. Отже, в запропонованих варіантах реалізовано спробу компенсувати втрату стилістичної експресії, яка мала місце в офіційному перекладі. Такі рішення не тільки краще зберігають семантичну структуру оказіоналізмів, але й відтворюють прагматичну інтенцію – іронічну, образну, постмодерну – що є невіддільною частиною наративного голосу Оксани Забужко.

У вислові «*пропсихоаналізував гарненько цілу національну історію – і попустить, як рукою зніме*» (1, 113) / *you neatly psychoanalyze a whole national history, and «proof, you’re cured»* (2, 113) Для більш адекватного передання цього аспекту доцільно було б вжити метафору, яка зберігає відчуття важкого й затяжного визволення, наприклад: «*you over-psychoanalyzed the whole national history real good – and proof, all better*». Це наближається до ритміки й іронії оригіналу, а також передає ідею надмірної (і наївної) віри в метод.

Проведений аналіз демонструє, що адекватне відтворення оказіоналізмів Оксана Забужко вимагає комплексного підходу, який поєднує стилістичну, культурну та словотвірну чутливість. Основним недоліком офіційного перекладу Галини Гринь є схильність до нейтралізації або описової депоетизації індивідуально-авторських новотворів, що призводить до часткової втрати експресивного реєстру та

прагматичної інтенції тексту. Запропоновані альтернативні рішення демонструють, що застосування транслітерації, гнучких метафор, словотвірних аналогів та компенсаторних стратегій дозволяє максимально наблизити англомовний переклад до стилістично-семантичної повноти оригіналу.

Таким чином, переклад okazіоналізмів у *«Польових дослідженнях з українського сексу»* має реалізовуватися не за принципом буквальної відповідності, а як функціонально-еквівалентна реконструкція авторського образу, яка зберігає ритміку, експресію, іронію та культурну насиченість тексту. Лише за умови такого підходу англомовний читач отримує можливість долучитися до повноти художнього світу Оксани Забужко, не втрачаючи того естетичного й інтелектуального досвіду, що притаманний оригіналові.

Висновки до другого розділу

Проведене дослідження демонструє, що переклад okazіоналізмів у романі Оксани Забужко *«Польові дослідження з українського сексу»* є складним міжмовним та міжкультурним процесом, який потребує від перекладача творчого підходу, глибокого аналізу контексту та розуміння індивідуального стилю автора. У межах дослідження було з'ясовано характерні особливості ідіостилу Забужко, класифіковано основні види авторських новотворів (іменникові, прикметникові, дієслівні, прислівникові) та проаналізовано стратегії перекладу, застосовані Галиною Гринь.

Іменникові новотвори Забужко є продуктивним елементом індивідуального стилю та виконують функції підсилення експресивності, іронічної градації та культурної маркованості. Переклад Галини Гринь демонструє використання таких стратегій: калькування словотвірної структури (відтворення афіксації або контамінації), семантично-прагматичні заміни, описові перифрази та компенсації культурних алюзій. Наприклад, авторський іменник «суперхлопчище» передано як *super-boy*, що зберігає семантичне ядро, проте частково редукує гру слів; «сержантисхохли» – *sergeants of Ukrainian origin* – адаптація для англомовного читача з втратою

деяких етнокультурних відтінків. Загалом, стратегії перекладу дозволяють зберегти комунікативну інтенцію оригіналу, але супроводжуються частковою нейтралізацією стилістичних і культурних нашарувань.

Прикметникові новотвори Забушко реалізують широкий спектр семантичних і прагматичних ефектів, від портретних характеристик до опису психологічних станів і культурних ознак. Перекладачка застосовує такі стратегії: описова перифраза («окулярний» – a whiz kid in big glasses), семантичне розгортання («тюлений» – walrus-like), прагматична адаптація («чумніший» – screwed up), часткове стилістичне відтворення («несамовито-радісний» – insanely happy) та культурна нейтралізація («спецбуфетівський» – from too many state banquets). Ці стратегії дозволяють передати основну семантику і образність, однак експресивність та індивідуально-стильова оригінальність частково втрачаються.

Дієслівні новотвори вирізняються багаторівневою семантичною і стилістичною складністю. Перекладачка застосовує описові конструкції, семантичне розгортання та метафоричну компенсацію: загетьманувати – to accede to the throne and assume full reign of the prison, дурнувато-всміхнено-sorry-вибачаючись – stupidly-smiling-sorry-apologized. Хоча семантичне ядро і прагматичний ефект зберігаються, переклад частково редукує словотвірну оригінальність і культурні алюзії.

Стратегії перекладу прислівників включають буквальні відповідники (клаповуха – like dog ears), описові конструкції (самовладно-міцно – firmly and independently), семантичну адаптацію (несвітськи – outlandish), а також передачу найвищого ступеня (якнайневинніше – in the most innocent way). Водночас частково втрачається грайливість, іронія і ритмічна організація, що є важливими компонентами авторського стилю.

Аналіз усіх підрозділів свідчить, що переклад Галини Гринь переважно успішно передає базовий зміст, комунікативну інтенцію та образне наповнення тексту. Водночас спостерігається тенденція до часткової нейтралізації стилістичної гри, експресивності та культурної маркованості. Для вдосконалення перекладу можна рекомендувати:

-активніше застосовувати словотвірну імітацію та творчі неологізми англійською для збереження авторської оригінальності;

-використовувати адаптовані культурні алюзії для відтворення національних і історичних контекстів.

Отже, переклад okazіonalізмів Оксани Забужко англійською мовою потребує тонкого балансування між семантичною точністю і стилістичною унікальністю, а запропоновані вдосконалення дозволяють наблизити англomовну версію до багатопланового ідіостилю авторки та зберегти художню і культурну насиченість тексту.

ВИСНОВКИ

Аналіз літератури і теоретичних підходів показав, що художній переклад є не лише мовним, а й культурно-комунікативним і інтерпретаційно-творчим процесом. Перекладач виступає не просто посередником між мовами, а активним учасником комунікації між автором і читачем. Особливо складним є відтворення безеквівалентної лексики та авторських новотворів – okazіоналізмів, що вимагає творчого підходу та уважного аналізу контексту. Адекватність перекладу забезпечується не механічним відтворенням слів, а збереженням функціонально-стилістичного та прагматичного ефекту, характерного для оригіналу.

Okazіоналізми у тексті Оксани Забужко виступають важливим засобом авторського самовираження та мовної оригінальності. Вони характеризуються одноразовістю, контекстуальною обмеженістю, новизною, експресивністю та стилістичною насиченістю. Okazіоналізми виконують естетичну, комунікативну, експресивну та прагматичну функції. Таким чином, okazіоналізми формують важливу частину мовної картини світу тексту і є невід'ємним елементом ідіостилю автора.

Ідіостиль Оксани Забужко вирізняється високою інтелектуалізацією, багатоплановою семантикою, стилістичною різноманітністю та активним використанням авторських новотворів. Okazіоналізми охоплюють усі рівні мови – лексичний, морфологічний, синтаксичний – і формують емоційний, ритмічний, культурний та ідеологічний рельєф тексту. Вони створюють унікальний мовний простір та підкреслюють індивідуальність авторського стилю, реалізуючи образну, оцінну, іронічну та культурно-рефлексивну функцію.

Іменникові новотвори, такі як *супер-хлопчище*, *сержанти-хохли*, виступають продуктивним інструментом авторського мовотворення, що підсилює експресивність, національно-культурну маркованість та ритм оповіді. Переклад Галини Гринь демонструє калькування структури, семантичні заміни і компенсації, зберігаючи загальну комунікативну інтенцію. Для вдосконалення перекладу рекомендується активніше використовувати словотвірну імітацію та англійські неологізми для передачі багатопланової експресивності оригіналу.

Оказіональні прикметники (*тюленистий, окуляристий, нестатурно-гладкі*) формують образи, психоемоційні стани персонажів і культурні відтінки. Переклад включає описові перифрази, семантичне розгортання та прагматичну адаптацію (наприклад, окуляристий – a whiz kid in big glasses). Хоча частково втрачається словотвірна оригінальність, базовий сенс і емоційний ефект зберігаються. Рекомендовано комбінувати описові та словотвірні стратегії для передачі стилістичної експресії.

Дієслівні та дієприкметникові новотвори (*загетьманувати, фугасила, остопранцюватіли, зсихається-зцементується, зашипіли-замахали-зацитькали, дурнувато-всміхнено-sorry-вибачаючись, навовкулачений*) створюють багаторівневу ритміку та передають культурні алюзії й емоційні стани. Переклад частково відтворює семантичне ядро та прагматичний ефект (зашипіли-замахали-зацитькали – hissing-shushing-flapping), але редукує словотвірну оригінальність. Вдосконалення можливе через ритмічно-експресивні ланцюжки та адаптовані культурні алюзії. Прислівники (*клаповухо, незлецьки, невітськи, греченько, самовладно-міцно, болісно-жадливо, невміло-старомодно, якнайневинніше*) забезпечують інтонаційне та емоційне багатство тексту. Переклад використовує буквальні відповідники та описові конструкції, що зберігає зміст, але частково нівелює іронію, ритм і культурні алюзії. Для покращення перекладу рекомендовано активніше застосовувати словотвірні інновації та ритмічну адаптацію англійською мовою.

Оказіоналізми Забужко, незалежно від словотвірного класу, формують емоційний, ритмічний, культурний і семантичний рельєф тексту та забезпечують індивідуальність стилю. Переклад Галини Гринь успішно передає семантичне ядро та прагматичну інтенцію, але частково втрачає стилістичну експресію, ритм і культурні алюзії. Комплексний підхід до перекладу дозволяє максимально наблизити англійську версію до багатопланової художньої та культурної насиченості оригіналу, зберігаючи при цьому семантичну і прагматичну адекватність. Проведене дослідження демонструє високий рівень складності перекладу авторських новотворів Оксани Забужко та підтверджує, що оказіоналізми є ключовим елементом ідіостилу та інструментом художнього моделювання тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієнко Т. П. Стратегії в інтеракційній моделі перекладу (на матеріалі перекладу англomовних прозових та драматургічних творів українською та російською). Дис. ... доктора філол. наук: 10.02.16. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. 2017. 499 с.
2. Бойчук М. Параметризація поняття okazіоналізм. *Лінгвістичні студії*. 2011. Вип. 23. С. 8–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_23_3
3. Боса Т. С. Художній переклад у сучасному мовознавстві. // *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*. 2010. № 11. – С. 5–11. – («Лінгвістичні науки»). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpupu_2010_11_4
4. Вокальчук Г. М. Я – беззразковості поет (Словотворчість М. Семенка): монографія. Рівне : Перспектива, 2006. 201 с.
5. Володіна Т. С., Рудківський О. П. Загальна теорія перекладу для першого (бакалаврського) рівня : навч.-метод. посібник. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2017. 296 с.
6. Гайдученко Г. Емоційно-експресивна функція okazіоналізмів у прозі Оксани Забужко. *Лінгвістика*. Вип. XXI. С. 200–204
7. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
8. Голікова Н.С. Художній дискурс П.А. Загребельного: лінгвокогнітивний і прагмастилістичний аспекти : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2019. 530 с.
9. Грицик Л. В. Проблема відображення індивідуальності автора оригіналу в перекладі. *Вісник Київського університету. Серія Філологія*. Київ. 1973 р. № 15 С. 27–33.
10. Данильченко А. О. Оксана Забужко як сучасний митець (естетичні смаки і вподобання на мовному рівні). Етико-естетична традиція у вітчизняній культурі : тези VIII Всеукраїнської студентської науково- 55 практичної конференції, 29

листопада 2018 року. Київ : Кафедра етики та естетики НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. С. 140–147.

11. Дідух Х. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. Філологічні науки. Риторика і стилістика. URL : http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm (дата звернення: 10.06.2025).
12. Дзюбіна О. Диференціальні ознаки неологізмів і okazіоналізмів. *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*. 2014. Вип. 22. С. 78–84
13. Должикова Т., Зубова Т. Жаргонізми в мові творів Оксани Забужко. *Лінгвістика: зб. наук. пр. № 2 (14)*. Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2008. С. 173–177.
14. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності: стилістика та культура мови. Київ, 1999. 431 с.
15. Жижома О. О. Роль okazіональних прикметників у формуванні поетичного дискурсу. *Лінгвістичні студії : Зб. наукових праць / уклад. А. Загнітко (наук. редактор) та ін. Вип. 18*. Донецьк : ДонНУ, 2009. С. 156–161.
16. Загнітко А. П. Естетичне навантаження okazіоналізмів у поезії В. Стуса. *Лінгвістичні студії*. Вип. 8. Донецьк : ДонНУ, 2001. С. 208–216
17. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови в 80-ті – 90-ті роки ХХ століття : автореф. дис. ... д. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Ю. А. Зацний. – К., 1999. – 32 с.
18. Зозуля О. Багатокомпонентні okazіоналізми в поезії Оксани Забужко. Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук праць. 2010. № 30. URL: philolog.univ.kiev.ua/library/zagal/.../419_423.pdf
19. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад. Л., 1989. 216 с.
20. Зорівчак Р. П. Український художній переклад як націєтворчий чинник. URL : <http://odestransl.com/index.php?page=zorivchak-r-nation/> (дата звернення: 27.07.2025).
21. Іваненко К. В. Специфіка перекладу художнього тексту. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського Нац. лінгв. ун-ту. Серія : Філологія, педагогіка, психологія*.

2011. Вип. 22. С. 116–120. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkyu_2011_22_21 (дата звернення: 27.07.2025).
22. Іщенко Н. Г. Компонентна структура лексичного значення [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua//UJRN-pssrtt_2009_23_16. (дата звернення: 19.08.2025).
23. Кальниченко О. А., Подміногін В. О. Трактат Фрідріха Шлейєрмахера «Про різні методи перекладу» (“Über die verschiedenen methoden des ubersetzens”) та його значення для сучасного перекладознавства). 2002. URL : http://arkhiv.nua.kharkov.ua/images/stories/Kafedri/Kaf_Teorii_I_Praktiki_Perevoda/Publikacii/Kalnichenko/Znachennja_traktatu_Shl_ajermakhera.PDF (дата звернення: 04.06.2025).
24. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Навчальний посібник-довідник для студентів вищих закладів освіти. Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. 608 с.
25. Карпіловська Є. А. Неузувальний словотвір : правила «гри без правил». *Вісник Київського національного лінгвістичного університету : Серія : Філологія*. 2005. Т. 8. № 1. С. 106–117.
26. Кикоть В. М., Опанасенко Ю.В. Ідіостиль автора в художньому перекладі. *Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки*. 2018. Вип. 2. С. 22–34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuF_2018_2_6. (дата звернення: 04.07.2025).
27. Козаченко І.В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2014. № 25. Том 2. С. 166–168.
28. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті Євроінтеграції. *Літературознавчі студії*. 2015. С. 228–235.
29. Клименко Н. Ф. Роль словотворення у сучасній українській номінації // Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : Монографія*. – К. : Видавничий Дім Д. Бураго, 2008. – С. 134–227.

30. Колоїз Ж. В. Неузвальне словотворення : монографія. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.
31. Колоїз Ж. В. Оказіональна деривація: теоретичний і функціонально-семантичний аспекти : автореф. дис. ... докт. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2007. 44 с.
32. Коптілов В. В. Актуальні питання українського художнього перекладу. Київ: Вид-во Київського ун-ту, 1971. 130 с.
33. Коптілов В. Теорія і практика перекладу: навч. посіб. Київ: Юніверс, 2002. 280 с.
34. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця: «Нова книга». 2001. 448 с.
35. Кочерган М. П. До питання про безеквівалентну лексику і лакуни та способи їх компенсації. В М. П. Кочерган (відп. ред.), Міжнар. наук. конфер. із проблем зіставної семантики. 23-25 вересня 1999. Київ. С. 42–45.
36. Лановик М. Теорія відносності художнього перекладу: літературознавчі проєкції: монографія. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 470 с.
37. Литвин І. М. Перекладознавство: науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
38. Лоцинова І. С. Неолексика у творах письменників Дніпропетровщини: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Дніпро, 2016. 283 с.
39. Лоцинова І. С. Індивідуально-авторські лексеми в есеїстиці Оксани Забужко. Український смисл: збірник наукових праць. Попова, І. С. (гол. ред.). Дніпро : Ліра, 2024. Вип. 1. С. 107–116.
40. Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-ті роки ХХ ст.) : автореферат дис. ... к. філол. наук : спец 10.02.02 «Українська мова». Київ. 2002. 21 с.
41. Максименко М. М. (укл.). Феномен творчості Оксани Забужко : інтелект-реліз. Полтава, 2015. 24 с.
42. Маслова С. Я. Експлікація як спосіб збереження культурної складової неологізмів в англо-українських перекладах. *Львівський філологічний часопис*. 2020. № 7. С. 67–70. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.11> (дата звернення: 24.07.2025)

43. Молодча Н. С. Семантичні okazіоналізми в сучасному англomовному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови». Харків, 2011. 20 с.
44. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Через терни до зірок: труднощі перекладу художніх творів : навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2008. 200 с.
45. Никитченко К.П. Оказіоналізми в соціальних мережах: перекладознавчий аспект. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 17. Том 2. С.88 –92.
46. Олійник Т. Теоретичні передумови дослідження художнього перекладу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Мовознавство*. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2011. Вип. 19–20. С. 212–225.
47. Панченко О. Деякі засоби перекладу «вигаданих» слів. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. Випуск 175. 2017. С. 657–662.
48. Переклад як процес: навчальний посібник. [укл.: А. Є. Нямцу, І. Л. Тарангул]. Чернівці: Рута, 2008. 36 с.
49. Переломова О. С. Авторська стилістика: навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДУ, 2014. 108 с.
50. Підлужна І.А., Сергієнко М.С. Переклад okazіоналізмів у стилістично маркованих контекстах німецького медіа-публіцистичного дискурсу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Філологія*. 2019. Вип. 37. С. 52–57.
51. Принцевський І. Т. Авторські новотвори в українському поетичному мовленні. Проблеми словотвору української мови. Київ-Донецьк : Вища школа, 1976. С. 150–166.
52. Пустовіт Л. О., Клименко Н. Ф. Оказіоналізм // *Українська мова: Енциклопедія*. – 2-е вид. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – С. 432–433.
53. Ребрій О. В. Оказіоналізми в сучасній англійській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Харків. 1997. 20 с.
54. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
55. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Київ–Полтава: Довкілля, 2010. 844 с

- 56.Семак, Л. (2021). Парні сполучення слів у художньому дискурсі Оксани Забужко. *Закарпатські філологічні студії*, 20 (2), 12–17.
- 57.Словник – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн <https://slovnnyk.ua/index.php> (дата звернення 14.08.2025)
- 58.Собчук Л. В. До англомовної рецепції малої прози Миколи Вінграновського. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*. 2012. С. 106–109. <https://journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/1039/894> (дата звернення: 24.07.2025)
- 59.Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації). Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2003. 388 с.
- 60.Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2005. 19 с.
- 61.Українська мова : Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О., Цимбалюк Т. В. Київ : «Українська енциклопедія», 2000. 752 с.
- 62.Усаченко І. В., Мартиросова А. С. До проблеми перекладу авторських неологізмів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022 № 55. С. 182–186.
- 63.Фоміна Л. В. Особливості перекладу художніх творів: методично-навчальний посібник з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для магістрів за спеціальністю «Переклад». Дніпропетровськ: вид-во НГУ, 2015. 178 с.
- 64.Хайдарі Н. Шляхи відтворення фразеологічних одиниць роману О.С. Забужко «Музей покинутих секретів» в англійському перекладі. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. №41, Київ, 2020. С.61–67.
- 65.Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с
- 66.Чередниченко О. І. Про мову і переклад. Київ : Либідь, 2007. 248 с.
- 67.Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності. Вінниця : Нова книга, 2013, 368 с.

68. Штангурська І. Ю. Проблеми художнього та фахового перекладу. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. № 16. С. 53–56.
69. Шулік С. Актуальні проблеми художнього перекладу. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/39403/1/Shulik.pdf> (дата звернення: 10.06.2025).
70. Шум О. В. Стилiстика нiмецькомовних перекладiв української жiночої прози кiнця ХХ столiття. Науковi записки Нацiонального унiверситету «Острозька академiя». Серiя : Фiлологiя. Острог : НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 93–95.
71. Шум О.В. Риси iндивiдуального стилю перекладача при вiдтвореннi розмовно-побутової лексики (на прикладi нiмецькомовних перекладiв української прози другої половини ХХ столiття). *Актуальнi питання гуманiтарних наук*. 2016 Вип. 15. С.221–227.
72. Якимчук Л. Поезiя i проза: вiд лiнгвiстики до семiотики. *Слово i час*. 1995. № 4. С. 66–71.
73. Cambridge Online Dictionary URL:
<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/nonce-word?a=british>.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу : роман. Вид. 4-те, випр. Київ : Факт, 2002. 115 с.
2. Zabuzhko Oksana. *Fieldwork in Ukrainian Sex*. Translated from the Ukrainian by Halyna Hryn. First published in English in 2011 by AmazonCrossing. 121 p.
3. Забужко О. «І знов я влізаю в танк». Вибрані тексти 2012-2016 : Статті, есе, інтерв'ю, спогади. Київ : Комора. 2016. 413 с.
4. Забужко О. Найдовша подорож. Есей. Київ : Комора, 2022. 168 с.